

LJUBLJANSKI ZVON

• I Z •

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

1919
LETNIK 39
ŠTEVILKA

6

Vsebina junijevega zvezka.

1. Ivan Albreht: <i>Svidenje</i>	321
2. Joka Žigon: <i>Odmev globin</i> . — Ivan Albreht: <i>Od Celovca do Beljaka</i> .	322
3. Dr. Ivan Tavčar: <i>Visoška kronika</i> . (Dalje prihodnjič.)	323
4. Dr. Alfred Šerko: „ <i>Besi</i> .“	336
5. Anton Funtek: <i>Za hčer</i> . (Konec prihodnjič.)	344
6. Janko Glaser: <i>V album samotarju</i>	351
7. Anton Loboda: <i>Moderna politična načela in naši obmejni spori</i> (Konec prihodnjič.)	352
8. Fran Albrecht: <i>Ob cvetočem drevesu</i> — Janko Glaser: <i>Čuješ?</i> . . .	375
9. Ivan Albreht: <i>Krojač Marka</i> (Konec.)	358
10. Gustav Strniša: <i>Jutranja</i>	364
11. Avgust Žigon: <i>Prispevek k petdesetletnici</i> . (Dalje prihodnjič.) . . .	365
12. Pavel Golia: <i>Brez sna</i>	371
13. Marija Kmetova: <i>Božja pot</i>	372
14. Listek	374
—on—: <i>Štiridesetletnica Danila</i> . — Dr. Pavel V. Brežnik: <i>L. C. Meurville: Réves & Glanes</i> . — Anton Loboda — Dr. Fr. Ramovš: <i>Die Südgrenze der deutschen Steiermark</i> . — Ivan Albreht: <i>Milica Jankovič. Pre sreče</i> . — Katon iz utice: <i>Glavovne opombe</i> . — A. D.: <i>Književne posebnosti</i> . — D.: <i>Latinski obzornik</i> .	
15. Nove knjige	384

Listnica upravnštva. Ker so se vnovič podražili tisk, papir in uprava, smo prisiljeni zvišati naročnino za Ljubljanski Zvon za celo leto na 36 K. Prosimo vse naročnike, da po priloženi položnici naročnino čimpreje doplačajo.

Upravnštvo Ljub. Zvona.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 36 K, za pol leta 18 K, za četrt leta 9 K, za vse inozemstvo po 41 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 4 K. =====

Odgovorni urédnik: Oton Župančič. — Sourednik: Milan Pugelj.

(Začasni urednik: Dr. Joža Glonar.)

Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo. — Upravnštvo se nahaja v Sodni ulici št. 6.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruga“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

ton. Zupaničev sled je zapustil "Ivan." Kje je? V Cirku
 oboja pesniševolna: Zupanič + Pugalj. Čudi! Pugalja bi
 Ivan Albreht: Zupanič je pa od nekdaj slabši pri
 ni glasno govoriti ni mogel."
 ministri ta
 Dr. Jurko Polac

Svidenje.

„O, dušica, Mojca, kako je s teboj,
 da skrivaš rjave, udane oči?
 Ves, kot si pustila ga, domek je tvoj:
 še lipa pred hišo — in v hiši je Bog,
 sveti Duh je nad mizo in angel nad vrati,
 prelepa so polja in skednji bogati,
 ob Dravi v ljubezen zasanjan je log —
 glej, dušica moja, ne skrivaj oči!“

„Več, mamica, hčerka ne sme vas pogledati,
 ker vam ne more sramote povedati —
 Tam v nemškem Šent Vidu, v gradičenih Brežah,
 omamljena vjela se v kačjih je mrežah . . .
 O, mamica — moje mlado telo,
 kako je zdaj meni hčerki hudo!“

„Ti, duša — izdajica?! . . . Beži od nas,
 da ne prebije kri žilnatih sten!
 Naj veter domači ne boža ti las,
 vse cvetje naj stud ti popari ognjen!
 Za pasji glas našo ljubav si prodala —
 o, da bi ti kača v telesu pognala
 in tepla te bolj nego pastorko dren —
 zabloda — nesrečnica, beži od nas!“

*Je se kadence - a malo se driga megle
 Vltovo, 1/7*

Dr. Ivan Tavčar:

Visoška kronika.

Svoji ženi Frančiški, sedanji Visošci, poklanja Emil Leon.

1695.

(Dalje.)

VII.

Drugo jutro je bil oče mirnejši. Njegova govornica je pričala, da mu je nekaj pomirilo razburjeno notranjost.

Ko sem pristopil k njemu, mi je ukazal sesti, in takoj sem vedel, da mi hoče nekaj povedati, česar mi do takrat še ni bil povedal.

Res je pričel govoriti in dolgo je govoril:

„Ta iz Loke me je potolažil. Povedal mi je, da mi še ni obupati nad večnostjo. Kar pa mi je naloženo, to se mora zgoditi, ker bi sicer ne postal deležen usmiljenja, katerega sem silno potreben. Kar ti bom naložil, izpolni, Izidor, če hočeš pomagati očetu, ki se bo prav kmalu selil s sveta!“

Zapriseči me je hotel, da bom izpolnil njegovo voljo; zahteval pa je, da naj prisežem pri svetem evangeliju. Pripravljen sem bil priseči, a priseči sem hotel le pri Bogu in božji porodnici Mariji. S starim možem, ki mi je bil oče in ki je umiral, sem se prepiral. Naposled sem odnehal v toliko, da sem prisegel pri Bogu, pri Materi božji in pri svetem evangeliju!

Ta popustljivost je bila velika pregreha, in komaj upam, da mi bo pri zadnji sodbi odpuščena! —

Nato je oče nadaljeval tako-le:

„Da vse veš in da ti ne bo treba ničesar ugibati, ti bom povedal to-le. Sramoval se boš svojega očeta, a kar se je zgodilo, se je zgodilo, in Valentin Trubar mi je naložil, da ti moram odkriti vse. Da bom težko umrl, bi ti itak opazil, in naj sem ti prikrival svoje hudobno življenje ali ne. Gospod Valentin je ukazal, — torej poslušaj!

Na svet sem prišel nekje v Poljanski dolini; kraja ti ni treba vedeti. Ali sem imel zakonskega očeta, ne vem; poznal ga nisem.

Kolikor se spominjam, sem živel pri materi, ki je služila v gradu na Brdu pri gospé Doroteji Suzani. Kar se spominjam, sva bila z materjo v evangelijski cerkvi, ker je bilo na Brdu zbirališče najpobožnejših služabnikov svetega evangelija. Ti so nam označevali čisto božjo besedo ter nam kazali pravo pot do nebes.

Ko sem bil star dvanajst let, je zaukazala ljubljanska gosposka gospé Doroteji Suzani, da mora z Brda. Mater in mene je vzela s sabo ter se naselila v nemškem mestu, ki se mu pravi Nürnberg. Tam sem se v svetem evangeliju še bolj utrdil, ali žalosten sem, da pozneje nisem živel po njem. V dvajsetem letu moje starosti je gospa Doroteja Suzana umrla. Kmalu za njo je umrla tudi moja mati, tako da sem bil sam na svetu. Potem sem se klatil okrog in se seznanil z mnogimi malopridneži. Ko se je Šved vtaknil v nemško vojsko in ko je gospod Wallenstein klical ljudi pod svojo zastavo, sem se oglasil pri cesarskih. Silno mlad sem že bil v batalji pri Lützeniu, kjer je padel švedski kralj in naš general grof Pappenheim. Nato pa sem vihral po Nemčiji okrog ter se udeleževal bitk, ki so bile res lepe.

Pri mojem oddelku je služil tudi Lukež. Kako je prišel k nam, kod se je vlačil poprej, ne vem. Po tem ga tudi nikdar nisem povpraševal, kakor me on ni izpraševal, kje sem se klatil poprej. Slučajno se je pokazalo, da sva rojaka in da sva oba iz te doline. Od takrat sva skupaj držala kot dvojčka. Bil je boljši od mene; pil ni, igral ni in za ženske ni maral, česar o sebi ne trdim.

Živeli smo divje življenje. Vojskovali smo se za vero, pa vere ni bilo ne v cesarskih, ne v švedskih vrstah. Gorje mu, kdor je prišel pod naše orožje! Človeško življenje ni veljalo več, kakor jabolko, ki ga sklatiš z drevesa. Požigali smo, jemali smo, kjer smo kaj dobili; prebivalstva nismo pobijali, če se ni branilo; ženskam smo delali vsako krivico; otrok nismo morili, pač pa so take reči uganjali oni iz Brandenburga in oni z Ogrskega. Živeli smo, da si je moral Lucifer od veselja meti roke, ali na smrt nismo prav nič mislili! Jedli in pili smo in kocke smo metali, dokler ni hudič vzel vsega, kar smo bili naplenili v polju in kar smo bili naropali po seliščih. Da, divje življenje smo živeli! In to življenje mi sedi sedaj na tilniku, da težko umiram! Verjemi mi, da težko umiram!

Nekoliko se je oddahnil, izpil nekaj vode, potem pa je zopet nadaljeval:

Moj oče v
batalji pri
Lützeniu
1631

„Ko so bili zabodli gospoda Wallensteina, smo prišli pod grofa Gallasa. Ta kapitan je rad pil in ni skrbel, da bi bilo kaj v skladiščih. Zatorej smo večkrat trpeli lakot, tako da sva se ga z Lukežem naveličala in da sva v tihi noči odrinila k Švedom. Tam je tedaj zapovedoval vojvod Bernard, ki se je imenoval po nekem nemškem mestu, katerega ime mi je ušlo. Bil je hudič v človeški podobi, a vem, da ni veroval ne v hudiča, še manj pa v Boga. Podil nas je od batalje do batalje; ena je bila čednejša od druge. Dobro smo živeli. Vsakemu, najsi je bil papist, najsi je bil protestant, smo vzeli zadnji vinar. Res, bili so časi, katerih se jezdec rad spominja!

Od Bernarda smo prestopili pod Torstensonona, ki je vselej vedel sovražnika zagrabit na pravem mestu. Pa je bil hud gospodar, ki te je za najmanjšo reč izročil profosu, da si v hipu stal na lestvi pod vislicami in da so ti sapo vzeli prej kot si mislil. Vse to ni ugajalo ne meni, ne Lukežu. — Pri Jenikovu na Pemskem smo premlatili cesarske in jih na tisoče položili v travo. Midva z Lukežem sva imela srečo, da sva dobila v pest cesarskega generala. Še danes dobro vem, da mu je bilo ime Hatzfelt. Da sva mu izkazala pardon, je nama moral položiti sto težkih zlatov, katere sva pošteno delila.

Otdedaj se pričinja moja nesreča! V ta rumeni denar sem se zagledal in polastila se me je lakomnost. Teh petdeset rumenjakov sem spravil v usnjato mošnjo in jo nosil na vrvici okrog vrata, tako da je bila skrita in varna pod mojim kirasom. Ravno zategadelj mi je tako dobro v spominu ostalo, da je bila batalja pri vasi, ki so jo imenovali Jenikov. Mošnja je otdedaj s plenom in ropom postajala težja in težja, in obilokrat mi je ožulila kožo, ko smo se v skoku podili nad cesarske.

Pa tudi Torstensonona sva se z Lukežem nasitila. Prestopila sva v vrste Baniera, ki tudi ni bil dosti prida. Zatorej sva jo prav kmalu od njega odkurila ter se zopet udinjala pri cesarskih, kjer je bilo manj štrapaca in več menaže. Prej sva se vojskovala za sveti evangelijski, sedaj zopet za sveto katoliško stvar. Ne s posebno srečo. Kjer smo trčili na Švede, so nas naklestili, in tu in tam smo izgubili generale in topove.

V tistem času se je meni in Lukežu pridružil kamerad, ki je trdil, da se piše za Jošta Schwarzkoblerja in da je doma iz Eyrishouna, nekje tam, kjer leži mesto Passau. Govoril je, da je oženjen in da je pustil v domači vasi ženo in otroka, hoteč si

Oče
ujame go
nerala pr
Jenikovi
1645

pridobiti v vojski kaj denarja. Ni pil, ni igral, in gotovo je tudi on nosil pod kirasom težko mošnjo. Bil je človek, starejši od naju, sam zase in manj odkritosrčen, da ti ni rad pogledal oko v oko.

Pri Dachauu na Švabskem smo navsezadnje zopet enkrat Švede potolkli. Z Lukežem in Schwarzkoblerjem smo zajahali, ko smo podili sovražnika, v njegovo bagažo. Tam smo uplenili vojno blagajno, katero smo s težavo prikrili tovarišem. Vendar se nam je posrečilo, da smo jo spravili na varno in da smo jo zakopali v zemljo. Ravno ko smo bili z delom pri kraju, je sprožil neki Šved, ki je ležal ranjen pod polomljenim vozom, svoj samokres na nas ter Lukeža težko ranil. Da sva s Schwarzkoblerjem strelca takoj zadušila, mi lahko verjameš!

Nekaj dni pozneje je prišlo sporočilo, da so cesar in kralji sklenili mir in da je končana vojska, katera se je menda vlekla trideset let in pri kateri sem imel sam opravka skoraj osemnajst let.

Tudi nám je bilo prav, da ni bilo več vojske. Gospodje generali so hiteli, da nas odpravijo, ker sedaj, ko se ni smelo več krasti in ropati, soldat ni mogel več živeti. Dobili smo potrebne spise, da nas med potjo gosposke niso zadržavale. Jezdecem, ki so plačali malo odškodnino, so se prepustili konji in še celo vojaška oprava z orožjem.

Lukež je še vedno ležal v lazaretu. Izročil sem mu nekaj denarja in mu naročil, da naj pride pozneje v Škofjo Loko, kjer bo že izvedel, kje me je dobiti. S Schwarzkoblerjem pa sva se brez odloga podala na potovanje. Kupila sva si tovrnega konja ter ga obložila z vojno blagajno in z drugo šaro, ki je človek sam nositi ne mara.

Od Dachaua naprej je mrgolelo po cesti in po poti znancev in kameradov, ki so — ta na konju, oni peš — hiteli proti svojim domovom. Srečavali smo se s tujci, ki so prihajali od severa in od izhoda. Ogovarjali so naju v najrazličnejših jezikih; ker pa nisva govorila ne španskega, ne francoskega, nisva dajala odgovorov. Veliko jih je gledalo na tovrnega konjiča in čutila sva, da je v teh pogledih tičala nevoščljivost. Posebno pešci so bili nadležni ter so poudarjali, da dva človeka ne potrebujeta treh konj in bi torej vsaj enega lahko odstopila, tako da bi časih tudi pošten pešec zlezal v sedlo ter se oddahnil. Te pripombe so se družile s temnimi pogledi, a sile delati si ni upal nihče, ker sva tičala v močnih kirasih ter sva takoj v rokah imela nape samokrese!

Nikomur nisva zaupala, a zaupala tudi nisva drug drugemu. Takoj, ko sva v Dachauu sedla na konje, sta se nama pridružila dva hudiča. Eden je sedel k meni, drugi k Joštu. Že prve dni sva postajala zamišljena in prav malo sva govorila. Če sem pa pogledal po njegovem zamišljenem obrazu, sem čutil takoj, da šepeta hudič Joštu na uho: „Čemu ti je treba deliti? Samokres imaš, bodalo imaš, in samotnih mest je na vsaki cesti veliko; tudi jarkov je dosti, da vržeš truplo v katerega, kjer ga do sodnega dne nikdo iztaknil ne bo!“ Če pa je Jošt Schwarzkobler opazoval moje zamišljene oči, je tudi vedel, da hudič za mano ne molči in da polni tudi moja ušesa z napetimi samokresi, ostrimi bodali, samotnimi mesti in z jarki, kamor se lahko zakoplje ubit človek. Bila sva prebrisana kakor dve podlasici in vsak hip bila pripravljena, da bi enega ali drugega ne prehitel strel iz samokresa ali pa sunek z dolgim in ostrim bodalom. V začetku sva potovala, če le mogoče, v družbi s kakim konjikom, ki se je vračal s francoskega bojišča ali od kod drugod. Ponoči pa nisva nikdar ostajala na cesti; vselej sva si na večer poiskala selišče, da sva prenočila pod streho, da bi bili ljudje pri roki, če bi skušnjava premotila mene ali Schwarzkoblerja, da bi posegla po orožju, kakor nama je šepetal hudič na uho.

Tako sva se vlekla od dneva do dneva naprej. Mesta, katerim pravimo Ingolstadt, Regensburg, sva pustila za sabo. — Nekega dne je imel Jošt nesrečo, da je padel konj pod njim in da ni več vstal. Sebe sva slabo redila, a še slabše sva pasla spehano žival, ker sva lazila po krajinah, katere sta še ravnokar pustošila generala Tirên in Wrangel, dva besna in vedno lačna volkova. Jošt je vzel sedlo, ni ga vrgel proč; vrgel ga je na tovrnega konjiča, dasi je bil že itak preobložen. Odtedaj sem tičal en dan v sedlu jaz, drugi dan Jošt. Pa niti eden, niti drugi bi ne bil privolil, da bi jezdec vodil konja s tovorom. Če požene jezdec, lahko brez napora vzame s sabo tudi tovor, ker žival že itak rada sledi živali. Zatorej je vselej vodil otovorjenega konjiča tisti, ki je moral hoditi peš.

Približala sva se zopet Donavi, in mislim, da sva se bližala tudi mestu Passauu. Spregovoril mi je Schwarzkobler, da je Eyrishouen tako blizu, da bi ga z mesta, kjer sva obstala, že skoro zadela krogla, če bi se izstrelila iz topa. Vprašal je, hočeva li tu deliti ali doli v vasi. Brez obotavljanja sem odgovoril: „Tu!“ Tako nespameten nisem bil, da bi delitev dovolil v hiši, kjer bi

me imeli Schwarzkobler in njegovi v rokah. „Dobro,“ reče Schwarzkobler, „tu se cepi cesta: na levo teče do Eyrishouna, na desno pa proti meji. Čas je, da deliva!“

Zavlekla sva konja v goščo ter ju privezala k drevesu. V tej gošči je bila mala tratina. Vrgla sva tovor na zemljo ter sedla. Med nama je tičala vojna blagajna. Schwarzkobler je dejal: „Na samoti sva in prav lahko se zgodi, da se priplazijo maroderji, ko bova pri najlepši delitvi! Človek mora biti previden!“ Izza pasa je vzel samokres, ga napel ter ga položil tik sebe v travo, da mu je bil takoj pri roki. V tistem trenutku sem pripravil tudi jaz svoj samokres, da mi je bil pri roki, in obenem sem pripravil tudi svoje bodalo, da je rabim, kadar hočem.

Odprla sva železni zaboj. Do vrha je bil nasut z belim in žoltim denarjem. V ta denar je Schwarzkobler vtaknil svojo roko in mešal ž njo po njem.

„Glej, da se ti kaj prstov ne prime!“ sem pripomnil hudobno.

Odgovoril mi je s pogledom, a vedel sem, da bi mi bil najraje odgovoril s samokresom. „Meniš, da sem tat, kakor so drugi?“

Zavrnil sem ga: „Le mir, Jošt, le mir! Ker si potegnil roko iz denarja, ne govorim več o tem. Pričniva raje!“

Dolgo se ne bova pričkala,“ se je odrezal Schwarzkobler. „Gre na pol, pa je!“

Začudim se: „Na pol? Ali naj Lukež nič ne dobi?“

„Bogve, če ne pogine v lazaretu!“ se je ustavljal Jošt.

Jaz pa: „Lukeževa tretjina gre z mano! Iz enega kraja sva, poiskal me bo!“

„In če umrje?“ se je zakrohotal Schwarzkobler. „Spraviš pa ti njegovo tretjino! Tako ne bova jezdarila, bratec! Lukeževa tretjina ostane pri meni. Imam posestvo, ti ga nimaš, — kje naj te išče?“

„In če v lazaretu umrje?“ sem se zasmel. „Mi že pišeš, da pridem, kaj? Tako ne bova jezdarila, hudič stari!“

„Opeharil me ne boš!“ je hropel Jošt. In njegova desnica je že lezla počasi do napetega samokresa, da sem prav videl, kako so se premikali prsti med bilkami.

„Ti pa mene ne!“ Že je tičalo bodalo v moji roki in sunil sem Jošta zadaj pod tilnikom v telo, da se mu je curkoma vnila kri. Namočila mu je hrbet in tudi spredaj je lila po rjastem kirasu.

Samo trenutek je še sedel in me čudno debelo gledal, nato pa je padel na hrbet in obležal. Ustne je premikaval, in zadnje

njegove besede, ki jih je stokoma jecljal, so bile: „Pridem po té!“ Nato je umrl.

Prav nič me ni bilo groza strašnega dejanja. „Prideš po mé?“ sem se šalil. „Če prej ne, vsaj na sodni dan popoldne!“ — Če bi ga jaz ne bil, bil bi pa on mene! Taka je pač navada v vojski!

Z vso razsodnostjo in hladnostjo sem se lotil dela. Odpasal sem mu kiras ter pograbil mošnjo, ki jo je res nosil na vratu. Tudi je bilo sumljivo, da se ni hotel ločiti od starega sedla. Z bodalom sem to sedlo parkrat presuval na raznih mestih; in res sem dobil v njem še nekaj cekinov, za katere Jošt v svoji mošnji ni imel več prostora.

Truplo sem zavlekel še bolj v goščo ter je vrgel v jarek. V ta jarek sem vrgel tudi staro sedlo ter vse skupaj založil s suhim vejevjem, katero je ležalo tam okoli. Z vejevjem sem pokril tudi mesto, kjer sva delila, ter tako prikril kri, od katere se je trava rdečila.

V celoti torej nisem bil slabo opravil. Obložil sem konjiča. In ker nima človek v takih divjih časih nikdar preveč orožja, sem vtaknil za pas svoj in Joštov samokres. Niti trenutek me ni skrbelo, da bi me kdo zavohal. Kdo se je brigal za take malenkosti v tistih dneh, ko so pri cestah tolikokrat zasledili človeška trupla ter jih puščali ležati, dokler jih niso obrale vrane in kavke?

Pred Eyrishounom sem krenil na desno, da bi prejkotprej prišel do meje. Če je bilo le mogoče, sem se vlekel s svojima konjičema noč in dan naprej. Prišel sem dalje in dalje, ali nikdo me ni zasledoval in lovil kot morilca. Ali povem ti, noči, če sem lazil v njih naprej, so bile puste. Za mano pač ni več sedel peklenški hudič; ta je bil izginil, a na njegovem mestu je sedaj čepel — Jošt Schwarzkobler. Vedel sem, da čepi na mojem sedlu, če se tudi nisem oziral po njem. In ne samo vedel, prav dobro sem ga videl, kako je tičal za mano, kako je debelo gledal in kako mu je zijala zadaj na hrbtu globoka rana! Dasi nisem obračal obraza, dasi sem neprestano zrl le predsé, sem vendar vse to prav natanko videl. Tudi molčal ni; brez nehanja se je med konjskimi kopiti oglašal njegov šepet: „Pridem po té! Pridem po té!“ Tako sem ga nosil s sabo, dasi je ležal pri Eyrishounu v jarku pod gostim vejevjem! No, pa človek se tudi takemu šepetanju privadi, in ko sem se bližal meji, je Schwarzkobler opešal in je redkeje odpiral mrtva usta.

Prišel sem kovati naklepe za prihodnjost. Pojal sem se po svetu kot zverina — danes tukaj, jutri tam —: nikjer nič tvojega, nikjer strehe, pod katero bi spal, nikjer zemlje, ki bi jo obdelaval! Hotel sem postati lastnik polja in njiv in živine, in to v dolini, kjer sem prišel na svet otrok berač in v katero se naj vrnem kot mož veljak. Pri tem sem z največjim dopadenjem opazoval tovor na konju in šale sem bril z onim, ki je še vedno sedel za mano v sedlu, pa že bolj v megli. Govoril sem: „Vpij, kolikor hočeš, po mé tako ne prideš, ker se sam z mesta ganiti ne moreš!“

Prišel sem v Škofjo Loko. Vse je letelo skupaj, ko je pri vodnih vratih v mesto prijahal v zarjavelem oklepu cesarski ali švedski kirasir, kakoršnih niso videli mnogokrat. Ustavil sem se pri najboljši gostilni, ki je bila že takrat v posesti Wohlgemuetov. Dali so mi hlev za konja in tudi posebno čumnato, v katero sem se naselil s svojim zakladom. Pričetkoma sem zahajal po pivnicah ter pripovedoval loškim meščanom različne pripovedi iz vojaške službe, katere so bile največkrat zlagane. Da bi ne zbujal sumov, sem plačeval počasi svoje račune pri Wohlgemuetu; po gostilnah sem prodajal svoje laži ter sem rad pil, če so drugi plačevali. Tako sem bil kmalu dober znanec celemu mestu. Splošno se je mislilo, da nimam nič, in mestni sodnik se je že bal, da bom padel občini v breme. Za denar so bili tedaj hudi časi; zatorej je bil moj zaklad precej varen, ker ga nihče ni pričakoval pri meni!

Tudi tedanji loški škof Vid Adam je živel v vednem pomanjkanju. Grajski glavar, grajski žitničar in še celo škofov lovski mojster — vse, kar je služilo pri graščini, je vohalo od Loke do Vipave, kje bi se dobil človek, ki bi hotel gospodu škofu kaj posoditi. Ravno v tistih dneh se je po celem mestu govorilo, da išče Vid Adam dvatisoč nemških goldinarjev in da bi zanje zastavil dve lepi kmetiji na Visokem. Tedaj mi je zasijalo solnce! Ponudil sem gospodu glavarju ta dva tisočaka. Ko ju škof po preteku dveh let ni mogel plačati, mi je obe kmetiji prodal. Dodal sem še petsto domačih goldinarjev, da je bila s tem odkupljena desetina, in ostala je še neznatna tlaka, katero sem opravljal z vinskimi tovari. Postal sem torej posestnik na Visokem, v obeh ljudstva pa eden prvih mož v Poljanski dolini. Sam svoj biti je največja sreča! To srečo sem si zaželel že takrat, ko sem jezdaril v vojsko, bodisi pod Gallasom, bodisi pod Torstensonom!

Oženil sem se. Vovk Wulffing na Suhi je imel mladega dekleta. To deklico sem dobil in še nekaj dote ž njo. Bila je

tvoja mati Barbara. Starejši brat je še sedaj gospodar na Suhi, mlajši, Jeremija, pa se je nakupil v Davčah, kar ti je itak znano.

Dopadlo je Bogu ali pa morda hudiču: gospodarstvo se mi je čedno razvijalo, polnili so se hlevi in množili so se posli!

328 Nekega dne je prišel k hiši raztrgan človek, in poznalo se mu je, da se je klatil po svetu. Bil je moj kamerad Lukež. Ostal je pri meni; pa tudi ni povprašal, ali sme ostati. Nikdar ni vprašal, kaj je z vojno blagajno, kako se je delila in kje je njegov delež? Tudi ni povpraševal, koliko bo služil na leto. Bil mi je priden in pošten hlapec. Lagal sem mu, da ga je za njegov delež opeharil Jošt Schwarzkobler. Verjel mi je, ali se pa vsaj delal, kakor bi mi veroval. Bil mi je udan, kot je svojemu gospodarju udano ščene, ki mu liže roko. Blagor mu, lahko je umrl potem!

Ko se mi je premoženje množilo, ko sem moral vsak dan gledati Lukežev ponižni obraz in ko sem se pri tem vsak dan zavedal, da Lukež ve, da sva s Schwarzkoblerjem skupaj odjahala od Dachaua, me je pričelo skrbeti, ali ni morda kaj povpraševal po Schwarzkoblerju, ali ni morda poizvedoval v njegovi vasi ter izvedel, da je bil umorjen in oropan. Ti skrbi se je pridružila še skrb, da bi moje premoženje, katero sem si pridobil s tujim življenjem, zopet izginilo, da mi morda postaneta otroka berača in potepuha, kakor je bil svojčas oče.

Ti dve skrbi sta me davili, a njima se je pridružil še nekdo drugi, ki ni hotel obtičati v svojem grobu: Jošt Schwarzkobler je zopet pričel zahajati k meni! Če sem ugledal kakega loškega biriča, ki je prihajal po opravkih v dolino, me je premrazilo, da mi je kar sapo jemalo, ali morda ne lovi mene. Jošt Schwarzkobler se je oglašal, in sicer glasneje in glasneje od leta do leta. Ponoči v sanjah je bil tu, in če sem sedel v sedlu, je čepel ta peklenski mrlič zopet za mano! „Pridem po té! Pridem po té!“ mi je zopet in zopet zvenelo po ušesih in od muk sem se v temni kleti dostikrat zvijal kot kača! —

Vse to sem ti povedal, ker mi je tako zapovedal Valentin, vnuk Felicijanov.

Ti veš, kako je pri meni umirala Marija Schwarzkoblerica in kako je hudiču izročala morilca svojega moža. Tako se mora pričenjati peklensko trpljenje, kakor je bilo meni tisti večer!“

Stari mož je stokal in ječal. Ali zopet se je ojačil:

„Poslušaj me natanko, fante, in tvoja duša naj si zapomni vsako mojo besedo!

Moja želja je, da gospodariš za mano na Visokem. Napravim še svoj testament, da bo držalo povsod, tudi na gradu v Loki. Preveč te ne bom obložil, da ti bo mogoče obdržati posestvo in da ga obdrži tudi tvoj otrok, ker je njegov stari oče v ta namen moril in kradel po svetu!“

Težko je izpregovoril te besede. Ko si je nekoliko počil, je nadaljeval:

„Koj ko boš za mano vse opravil, uredi tudi vse potrebno pri hiši, ker boš moral na pot, s katere se povrneš v dveh ali treh mesecih. Ne pozabi vdove in njenega obračuna z žirovskim Oblakom! Nato pa osedlaj oba tovorna konja; s sabo vzami hlapca in orožje, ker vem, da je še danes več hudobnih ljudi na svetu, ko pravičnih. Jezdil boš daleč v tujino, dokler ne prispeš do velike reke, ob kateri leži nemško mesto Passau. Tik tega mesta mora biti vas Eyrishouen. V ti vasi povprašuj po Joštu Schwarzkoblerju in po vseh, ki so ostali za njim. Poizvedi tuje ljudi, pri katerih je vnukinja Agata, o kateri je govorila Schwarzkoblerjeva vdova. To dekletce moraš, naj te stane, kar hoče, pripeljati na Visoko. Šla bo s tabo, posebno ker bo hotela videti grob svoje stare matere. Ko si jo pripeljal na Visoko, imej vsak dan pred očmi, da je Agata Schwarzkoblerjeva lastnica dobre polovice obeh tvojih kmetij na Visokem; plačala se je ta polovica z denarjem Jošta Schwarzkoblerja, torej z dekletovim denarjem. Moja želja bi bila, da zasnubiš deklico, da bi postala tvoja zakonska žena, ker Visoko itak ne bo moglo dolgo ostati brez gospodinje. V tem pa ji ne delaj sile! Če bi si izbrala drugega, ji izplačaj polovico naših dveh kmetij, da bo poravnana škoda in da bo vse to govorilo zame, kadar bo sodil Gospod mene — morilca. Na vse to si mi dal svojo prisego, in zgnije naj ti jezik, če jo kedaj prelomiš!“

S temi groznimi besedami me je oče odslovil. Bilo je to zjutraj na dan sv. Korbinijana, ki ga praznujemo ob koncu meseca listopada.

Nekaj časa je oče potem še vstajal in lazil okrog. Tu in tam sem tudi še čul, kako je odpiral železni zaboj in kako je cvenkljal denar, ki ga je prešteval s trdimi prsti.

Okrog Božiča sem moral po grajskega pisarja, ki je dal poklicati Jakoba Debeljaka, prvega ključarja pri Sv. Volniku, in Janeza Klemenčiča, drugega ključarja ravnotam. Oče je delal testament, in grajski pisar je zapisal, kar je bila očetova poslednja volja.

Stara pa je resnica: Kdor dela testament, mora kmalu umreti! Vedeli smo zatorej, da so štete ure življenja Polikarpu Khallanu, tudi Khallainu. Kmalu po novem letu se ga je dotaknil božji prst in ohromela mu je desna stran telesa, da ni mogel več vstajati in da smo ga prekladali kakor kos mrtvega lesa.

Takrat sem bil poslan še enkrat po brata Valentina. Zopet mu je dolgo govoril, tudi pel mu je in čital iz debele knjige. Ko je bilo petje in čitanje pri kraju, me je poklical Valentin v sobo.

Bog mi bo odpustil in Devica Marija bo molila zame, da mi ta greh ne obleži na duši! V moji navzočnosti je luteranski kaplan po krivoversko blagoslovil kruh in blagoslovil je tudi vino v kelihu. Nato je delil kruh in vino bolniku, katerega sem vzdignil, da je zavžil, o čemer mu je Felicijanov vnuk lagal, da je meso in kri našega Gospoda Odrešenika. Ko je ležal oče zopet v postelji, je prijel z levico, ki jo je še lahko pregibal, mojo desnico, rekoč:

„Izidor! bodi blagoslovljen za vso ljubezen, katero mi izkazuješ!“

Bratu Valentinu sem izplačal deset cekinov, potem pa sem pobegnil iz sobe pod temno podstrešje, kjer sem se izjokal, kakor nekdanj sveti apostol, ko je bil zatajil svojega Učenika. —

Felicijanov vnuk je pustil očetu težko knjigo, da bi si dal iz nje brati, kadar bi se mu približevale smrtne stiske. Ta knjiga je nosila to-le ime:

BIBLIA, TV IE VSE SVETU PISMV, STARIGA
inu Noviga Teftamenta, Slovenski, tolmazhena,
Skvsi IVRIA DALMATINA.

In res se je pričel visoški gospodar približevati smrtni stiski! Govorica mu je tekla težko in postal je sam sebi v največjo nadlego. Meni pa naj pričajo vsi svetniki, da sem mu tudi v največji revščini izkazoval ljubezen, ki jo mora dajati sin svojemu očetu. Niti za trenutek nisem opešal pri njegovi postelji. To umiranje je bilo mučno, grozno in strašno! Tako umirati nisem videl človeka. Videl sem jih umirati po bojiščih, ko je polje odmevalo od obupnih krikov obupanih grešnikov; ali tudi takrat nisem opazil toliko straha pred smrtjo, kadar je profos vlačil svoje ljudi pod vislice!

Pomagani
pri lute-
ranskem
obhajilu

Jošt prihaja k očetovi smrtni postelji.

Grozne so bile noči. Onemoglemu telesu je odpovedalo spanje. Stari mož je pričel pripovedovati, da čuje različne glasove: sedaj je šumela reka, sedaj zopet so se oglašali iz daljave zvonovi. Nad šumenje in brenčanje pa je segal glas, ki ga je v smrtnem objemu ležeči bolnik najneraje poslušal, — glas umorjenega Schwarzkoblerja: „Pridem po té! Pridem po té!“

Jecljal je:

„Ali ga vidiš? Tam v temi stoji, dobro mu razločim obraz in zadaj je tudi rana in v nji to prokleta bodalo! — Izidor, pomagaj!“

V takih trenutkih sem pograbil po knjigi Jurija Dalmatina. Odprl sem jo, kjer se je sama hotela odpreti. In odprla se je na mestu, kjer je stalo:

Bug, bodi meni milostiu, po tvoji dobruti, Inu pobriši doli moje grehe, po tvoim velikim vsmilenju.

Dobro me operi od moje pregrehe, inu očisti me od mojga greha. —

Zakaj jest spoznam mojo pregreho, Inu moj greh je vselej pred mano. —

Daj, da slišim veselje inu dobro volo, Da bodo te kosty vesele, katere si ti sterl.

Skry tvoj obraz pred mojmi grehi, Inu zbriši doli vse moje pregrehe.

Odreši me od dolga te krij, o Bug, kir si ti moj Bug inu Izveličar, da bo moj jezik tvojo pravico hvalil.

To sem mu prečital enkrat ali dvakrat, dokler se ni pomiril. Umrl je na pepelnično sredo.

Tedaj sem ponovil obljubo, da hočem vse žive dni delati pokoro za njega, ki je bil velik grešnik, ki pa je bil tudi moj oče.

Pokopali smo ga drugi dan po pepelnični sredi. Kolikor sem prosil duhovnega očeta, — gospod Janez Kašper se ni dal ganiti in nikakor ni hotel dovoliti, da bi ga pokopali pri cerkvi Sv. Martina v Poljanah. Njegova beseda je bila: „Zagrebite ga na luteranskem pokopališču, ki so ga imeli svojčas protestantje v Poljanski dolini!“

To pokopališče je tičalo na zapuščenem mestu, in mi, ki smo takrat živeli, že nismo več vedeli, da so se tam pokopavala človeška trupla. Bil je to košček neobdelane zemlje v kotu, kjer se tovarna pot zavije proti poljanski vasi.¹

¹ Sedanji „Ajdoovski britof“ v Videmskem Kotu.

Kako je oče Polikarp Khallan žalostno umrl 1691

Le toliko je dovolil gospod župnik, da so smeli sosedje prinesiti mrliča na ta kraj. Katoličanom, ki niso bili z visoško hišo v nikaki zvezi, je bila udeležba pri pogrebu zabranjena. Pa jih je le mnogo prišlo vzlic ti prepovedi!

Pogreb je bil ob nenavadnem času. Dopoludne sta hlapca izkopala jamo, ob dveh popoludne pa smo prinesli mrliča ter ga brez molitev pokopali. Božje Usmiljenje! da bi ne doživel več takega dne!

Držal sem se starih navad. Ker je bil pogreb v postnem času, sem mrliča, kakor pravimo, „iz posta vzel“. Tik groba sem vse, kar jih je bilo prišlo, pogostil, kakor to store tudi kočarji pri svojih katoliških pogrebi. Jedli so, pili so in bili prav dobre volje. Oni pa je spal pod rušo! — A več ko se je snedlo in več ko se je spilo, imenitnejši je postajal pogreb!

Tudi pri zadnji priliki sem izkazal očetu vso čast in iz posta vzetemu pokojniku je visoška kmetija napravila sedmino, kakor je prej ne slej ni bilo na poljanskem katoliškem pokopališču. Celega teleta in celega prašiča so snedli pogrebci in povrhu še trideset belih pogač. Vina pa se je izpilo, kolikor se ga je hotelo. — Ko je padal mrak na zemljo, je odšla pogrebna družba vesele in židane volje!

Župniku vse to ni bilo všeč, ali branil sem se, da se visoški gospodar ni mogel drugače pokopati, če ni hotela pasti sramota na njegovo hišo.

Ko so bili pogrebci odšli in ko se je od teme že komaj videlo, je prišel nekdo po tovorni poti. Pri grobu je stala dolga, črna oseba in govorila je in z roko blagoslavljal mrliča pod zemljo. Nekomu pa, ki je baš šel mimo, so se naježili lasje na glavi. Ko je prisopel v Poljane, je pripovedoval, da je moral pokojni Visočan že prvo noč iz pekla, da je od bolečin skakal po svojem grobu in da je zviljal roke, kakor bi ga nekaj prav posebno peklo.

Tako se nam je v prokletstvo spremenil blagoslov Felicijanevega vnuka! Od tedaj se govori, da stari Visočan na svojem grobu straši. Ali Bog se nas je usmilil, in ukazal je skali, da se je zgoraj v robovju odtrgala ter spodaj obtičala ravno nad zemljo, kjer počivajo kosti mojega očeta, zadnjega luterana v ti dolini!

(Dalje prihodnjič.)

Delno prebrano je bilo v tej povesti - včasih fonka. Beri, ve

Delno nje strani 335-335

W

Dr. Alfred Šerko :

„Besi.“¹

Ne da se tajiti, da si ni lahko misliti ugodnejšega časa za seznanjenje slovenskih čitateljev z Dostojevskega velikim romanom „Besi“, kakor so časi, ki jih preživljamo sedaj, ko odmeva skoroda v naših najzapuščenejših vaseh odmev silnega viharja, ki pretresa že poldrugo leto „veliko, sveto Rusijo“, ko se človeku zdi, da je program Pjotra Stepanoviča Verhovskega: „sistematično omajati vse temelje, razkrojiti družbo in načela, omalodušiti narod, izpremeniti vse v splošno kašo in vzeti to razmazano, bolno, skisano, cinično in nejeverno družbo, ki pa jo vendar neskončno žeja kakršnekoli vodilne in rešilne misli, vzeti jo mahoma v svoje roke ter razviti prapor upora“, da je ta program v Rusiji realiziran.

Nedvomno bo ta okolnost še bolj utrdila razširjeno mnenje, da je F. M. Dostojevskij v svojem slovitem romanu v resnici podal analizo prvotne zasnove nasilnega družabnega preobrata ruske države, da je bil takorekoč preroško zaslutil bodočo usodo svoje domovine in povzdignil svoj svarilni glas. Gotovo bo ta okolnost še bolj utrdila mnenje, da je Dostojevskij slikal v svojih romanih: Idijotu, Razkolkovku, Bratih Karamazovih in Besih ljudi specifično ruskega tipa in nam odkril specifično mentaliteto „velike ruske duše“.

Ne pride mi na misel zanikavati kratkomalo obstoj sleherne specifičnosti ruske „mentalitete“ in rad pripoznam, da ima tudi ruski narod svoje duševne posebnosti, ki ga razlikujejo od vseh drugih narodov sveta, vendar se mi pa zdi potrebno izpregovoriti o tej stvari nekaj misli, ne kot socijolog in etnolog, še manj kot literat, marveč kot psihijater.

Imenovali so Dostojevskega velikega psihologa, globokega poznavatelja najintimnejših skrivnosti človeške duše in človeškega mišljenja, in najznačilnejšega reprezentanta „silnega“ ruskega naroda. V resnici je pa Dostojevskij psihopatolog, pesnik blodnih, bolnih duš, in vse, kar je ustvaril, nosi ta pečat, to signaturo.

¹ Dostojevskij, F. M. Besi. Roman v treh delih. Preložil Vladimir Levstik. V Ljubljani, 1919. Založila „Tiskovna zadruga“. 2 zvezka. 758 str. 30 K. (Prevodna knjižnica, 1).

In ne samo to. Dostojevskij ni le najženijalnejši intuitivni psihopatolog vseh narodov in časov, nedosežen anatom abnormnih duš in src, on je bil sam psihopatologična osebnost, abnormna individualnost. In tudi ta pečat, to signaturo nosijo njegova dela. Dostojevskij je zajemal iz lastne bolne duše in ustvarjal bolne tipe in skoroda edino in samó le take, kakor da bi mu bil svet normalnih, zdravih psihičnih potenc neznan. Zato je on od vseh velikih ruskih mož najbolj internacijonalno vsečloveški in najmanj ruski, in tipi, ki jih je realiziral v svojih delih, so le v toliko ruski, v kolikor nosijo ruska imena in se gibljejo v ruski družbi. Razkolnikov n. pr. bi bil ravno tako lahko Francoz, kakor Nemeč ali Anglež; prestaviti bi ga bilo treba le v francoski, nemški ali pa v angleški miljé. Vse specifično rusko bi seveda odpadlo, ostalo bi pa bistvo Razkolnikovega tipa, ki je internacijonalen kakor je internacijonalna blaznost kot psihopatologičen pojav.

Dostojevskij je bil epileptik in v epilepsiji tiči vir njegove patologične osebnosti. Duševno abnormen ženij! Sinteza dveh tako ekstremnih lastnosti človeške duše je od nekdaj v najvišji meri zanimala človeško fantazijo in mogočno vplivala na nagnjenje človeka, zazreti v vsakem pojavu blaznosti odsev ženijalnosti.

Lombroso navaja v svoji znani knjigi: „Ženijalnost in blaznost“ Dostojevskega kot primer človeka, pri katerem prehaja ženijalna nadarjenost v psihopatološko razpoloženje. Pa to nazarje je nevzdržljivo. Kjerkoli se mešajo pri enem in istem človeku psihopatologični znaki z visoko nadarjenostjo, je to le slučajna kombinacija brez notranjih vzročnih odvisnosti. Nietzschejeva paraliza ni imela ž njegovim intelektom prav tako nikakih skupnih momentov kakor Dostojevskega padavica ž njegovo ženijalnostjo. Nasprotno: Dostojevskij je bil velik vkljub svoji epilepsiji in Nietzscheja njegov intelekt ni obvaroval duševne katastrofe. Ženijalnost ne prehaja nikjer in nikoli v blaznost, kakor ni v blaznosti kot taki prav nikakega ženijalnega poleta, S tem seveda ni rečeno, da ne vpliva visok intelekt na slučajno se razvijajočo blaznost, ki je seveda tudi brez dvoma globokega pomena za barvitost in razmah prirojene ženijalnosti. Davno je že psihijatrom znano, da mobilizira n. pr. inicijalna progresivna paraliza v maničnem štadiju v redkih slučajih prej neznanne psihične sile, ki bi ostale sicer za vedno pokopane pod plastjo najpoprečnejše banalnosti, ni pa znan niti en slučaj, kjer bi bila ustvarila duševna obolelost iz prirojene poprečnosti ženijalen

razmah. In obratno: znani so številni primeri visoke nadarjenosti in ženijalnega poleta pri istočasnem prirojenem psihopatološkem razpoloženju, nihče pa ni še dokazal, da bi bila kdaj ženijalnost pravi in edini vzrok resnične psihopatološke abnormnosti. O Leonardu da Vinci se pripoveduje, da so ga smatrali njegovi sodobniki radi njegovih čudaških posebnosti za patološkega človeka in o Mohamedu je znano, da je bil padavičen. Nihče pa ne bo trdil, da je bil Leonardo da Vinci do blaznosti ženijalen ali pa Mohamed do mogočnih svojih sur epileptičen. Če govorim potemtakem o Dostojevskem kot psihopatološkem ženiju, ne menim, da je bil ženijalen vsled epilepsije, ali pa epileptičen vsled ženijalnosti, marveč izražam s tem le golo dejstvo, da je bil pri vsej svoji ženijalnosti epileptik in kot tak podvržen posledicam te živčno-psihične bolezni, ki niso ostale brez vsakega vpliva na njegova nesmrtna dela.

Mogoče mi bo ta ali oni tu ugovarjal, da je epilepsija vendar le živčna in nikakor ne psihična bolezen in zato brez globočjega vpliva na duševno delovanje bolnika. To mnenje je napačno. Ne glede na to, da nastopajo pri epilepsiji perijodično najtežji pojavi blaznosti (somračna blaznost), je po znanstveni statistiki le kakih 10% vseh epileptikov duševno normalnih. Skoro v vseh slučajih, kjer se napadi pogosto ponavljajo, se razvije prej ali slej psihična degeneracija posebne barvitosti, ki je za epilepsijo karakteristična.

Znana je globoka religioznost epileptikov in njih nagnjenost k misticizmu, njih optimizem in njih nepremagljivo zaupanje v boljšo bodočnost. Druga značilna poteza padavičnih je njih dolgoveznost in nagnjenje do najneznatnejših podrobnosti v izraževanju njihovih misli in njih velika potrpežljivost in vztrajnost pri realiziranju njihovih načrtov. Kraepelin pravi o tej potezi epileptične degeneracije: „Pri pripovedovanju začčenja epileptik s podatki, ki nimajo navidezno nikakih stikov s prvotnim prašanjem in kopiči vsepovsod toliko najneznatnejših podrobnosti, da se zdi, kakor da bi pripovedovanje sploh ne napredovalo — — —. Pri tem pa ne izgubi nikoli notranje zveze in pride prej ali slej, dasi po velikih ovinkih, vedno do cilja.“

Brez dvoma nosi način, pripovedovanja pri Dostojevskem do neke meje ta značaj in daje njegovim romanom njih tipičen kolorit.

Nadaljnji znak epileptične osebnosti je antropocentrično zoženje duševnih interesov. V osredju epileptoidnega mišljenja

stoji človek. V trajnem sanjaviem razpoloženju nima epileptik smisla za zunanosti, za naravo, pokrajino, vpodabljaajočo umetnost itd., njegov svet leži v notranosti človeka. In ker je epileptik poleg tega religiozen mistik, je naravno, da mu je najljubši predmet samotnega razmišljanja človek v svojih najintimnejših duševnih pojavih in zgibih. Ta poteza je pri Dostojevskem kot pisatelju pač v najvišji meri izražena in zanj značilna.

Očitali so Dostojevskemu pomanjkanje vnanje harmonije njegovih kompozicij, pomanjkljivosti v izpeljavi temeljnih idej, dolgovernost v izražanju in opisovanju, mučno ponavljanje in premlevanje sličnih situacij, pomanjkanje vsakega smisla za naravo izven človeka in pripisovali te nedostatke njegovih del neprilikom njegovega življenja. In vendar tvori ta vnanja oblika, ta razmazanost in razdrapanost kompozicije, ta neskončna dolgovernost in podrobnost pripovedovanja z vsebino te vnanje oblike organsko celoto, v kateri se zrcali ves Dostojevskij. To ni površnost, ni zavedno zanemarjanje vnanje forme, ampak globok izraz duševnega razpoloženja velikega pisatelja in je radi tega adekvatna oblika izražanja njegovih silnih idej. Njegova dela niso umetnine, ki vsebujejo velike ideje v estetični obliki, marveč ženijske analize patoloških ljudi, v vnanji pripovedni obliki adekvatni tem ljudem. Da je ta oblika razdrapana in dolgoverna, ni nedostatek, marveč sila njegovih romanov. Zato vpliva pisatelj z načinom svojega pripovedovanja tudi tam, kjer se razblini v v malenkostne podrobnosti. S tem ustvarja oni patološki milje in ono abnormno atmosfero, ki leži kakor omotna soparica nad njegovimi deli. Dostojevskij ne podaja patoloških subjektov kakor objektivni opazovavec in umetnik v prijetno zaokroženi, estetično zadovoljujoči vnanji obliki, on ne vodi čitatelja v gledišče kakor Tolstoj, on ne popisuje in ne pripoveduje, vse to opravijo njegovi junaki. Njegova moč leži v načinu, kako omami čitatelja z ono težko atmosfero, še predno se razvije dejanje do prvih zapletljajev, daleč še pred katastrofo, in to ne v najmanjši meri z načinom pripovedovanja.

Na koga ni vplival z vso silo milje, v katerem se giblje Razkolnikov pred umorom in po umoru, ona težka vznemirjajoča in obenem omamljajoča atmosfera peterburškega poletja, in ta opojna atmosfera ne diha le iz vsebine in iz socialnega miljeja romana, ampak v nič manjši meri iz načina, kako se razvijajo posamezne slike pred nami in kako se vrsti slika za sliko. Že

v celotni kompoziciji in v podrobnem pripovedovanju, že v načinu tega pripovedovanja leži nekaj težko opojnega, mučnega, ki tišči kakor mrak na dušo čitatelja vse od početka pa do zadnje vrstice romana. Stil Dostojevskega je neposreden izraz njegove osebnosti, ker izvira iz istega duševnega razpoloženja, kakor vsebina te vnanje oblike: neusmiljena analiza bolnih src in duš.

Dejal sem, da je slikal Dostojevskij v svojih velikih romanih pretežno patologične tipe. Njegovi junaki so psihopatologični, pol blazni, histerični, degenerirani, od fiksnih idej obsedeni, bolnim fantazijam in perverznim nagonom vdani, amoralni in asocijalni, infantilni subjekti, psihopati, epileptiki, alkoholiki, hipohondriki in neurasteniki, shizofreniki in heboidi, z eno besedo ona nepregledna mnogoličnost abnormnih existenc, ki se gibljejo tik roba izražene blaznosti.

Pred vsem velja to za njegove „Bese“. Vse glavne osebe te veličastne slike ruske družbe iz druge polovice preteklega stoletja so skozi in skozi abnormne, psihopatologične individualitete in zato nikakor ne tipične za „rusko dušo“. Kar nam podaja pisatelj v Besih, ni pristno rusko nihilistično gibanje onega časa, ampak le bolna kopija tega gibanja po bolnih, duševno manj vrednih, psihopatoloških činiteljih. Vsak velik preobrat, vsaka revolucija, vsaka nova na videz ali v resnici bleščeča ideja mobilizira naboj psihopatom, ki stopajo kričavo iz svoje brezpomembnosti v ospredje. Kar jih vabi, ni notranja vrednost nove ideje, ampak njena paradoksnost. Newton, John Locke, David Hume, Spinoza, Leibnitz, Kant in drugi s svojimi globokimi, pa suhoparnimi idejami niso nikoli prijali senzacij žejnim psihopatom, zato pa v tem višji meri Nietzsche, Weininger etc. Ideje, ki so rodile ruski nihilizem, niso bile iste, ki jih zastopa moralno defektni in samoljubni Pjotr Verhovenskij, ki je sin patologično abuličnega, sterilno čenčavega očeta, in vzroki, ki so vodili do sedanjega družabnega preobrata v Rusiji, niso bile ideje, ki jih propagira psihopat Trockij. Pa je že taka usoda človeštva, da dobe v najusodnejših momentih njegovega razvoja v roke vajeti moralno defektni, afektivno labilni, intelektualno nedisciplinirani, samoljubni, vse prej ko produktivni, razdirajoči elementi, kojih življenje poteka sicer v mirnih časih v brezdelju in praznem, fantastičnem besedičenju. Človeška narava je taka, da ji imponira vse, kar gre nad poprečnost in naj se giblje ta že v smislu resničnega napredka ali pa v smislu degenerativne pseudoevolucije.

Tipi, ki jih slika Dostojevskij v svojih Besih, so take eksistence. Mogoče jih je v ruskem narodu v določenih slojih več ko v zapadnih državah Evrope, vsekakor pa niso tipične za ruski narod. In če je izražena v resnici „velika ruska duša“ v tipih, kakor ga je plastično očrtal Dostojevskij v Kirilovu, potem je nada, da bo ta ruska duša oplodila človeštvo z izveličavno idejo, strašna prevara in zmeta. Sila ruskega naroda leži vse kje drugje, ko pa v njegovih abnormnih individualnih eksistencah in če naj res igra kdaj odločilno vlogo v duševnem razvoju človeštva, potem jo bo doigral ne vsled, marveč vkljub tem psihopatologičnim individualitetam.

Nedosežna velikost duha Dostojevskega leži v njegovi nedosegljivi intuitivni zmožnosti vživljati se v nepregledne prepade človeške duše in ustvarjati iz sebe žive tipe perverzних eksistenc. Kakor vsem globokim in čutečim miselcem mu je bil pred vsem človek v svoji duševni bedi in zmoti objekt najresnejšega razmotrivanja in najživejšega sočutja. Sam žrtev neuro-psihične bolezni, ki ga je ob času težkih depresij privedla tik roba blaznosti, v najžalostnejših socialnih razmerah živeč, od lastne države preganjan in slednjič prisiljen iskati si v inozemstvu zavetja, je nosil kakor svetnik mučenik svojega življenja breme tiho in vdano z ono neomahljivo vero v boljšo osebno bodočnost, ki je značilna za „sveto bolezen“.

Značaji in osebnosti, ki jih je ustvarila ženijalnost Dostojevskega, so neprecenljiv zaklad psihopatološko-karakterijološke literature, vseskozi mojstrsko očrtani tipi, kakor jih ne premore vsa svetovna literatura. In vendar je tudi ta veliki mojster zašel vsakokrat v svet nerealnih fantazij, kadar je namenoma poskušal slikati blaznega človeka. Kakor so mojstrsko pogojeni Kirilov, Lebjadkin, oba Verhovenska in Šatov, emancipirana studentka in nihilistka gospodična Virginskaja iz Petrograda in histerična Lizaveta Nikolajevna, tako sta povsem nerealna in psihijatrično nemogoča psihotična Marja Timofejevna in polblazni Nikolaj Stavrogin. Tip Nikolaja in blaznost Marje eksistira tako malo v psihopatološkem svetu kakor blaznost Hamletova, paraliza Ibsenovega Ozvalda ali pa psihoza Župančičevega „Starega Kiša“, da omenim le te tri primere. Vse te blaznostne forme so produkt fantazije dotičnega pisatelja, porojene iz napačnega mnenja, da niso psihoze nič drugega ko paralogični psihični pojavi, da zado- stuje za označenje psihotičnega duševnega stanja potemtakem že

gola ugotovitev paralogičnih asociacij idej. Gotovo so paralogije važen simptom pri nekih vrstah blaznosti, pri paranojičnih in paranojnih psihozah, pa te paralogije niso slučajne, pri različnih ljudeh različne, ampak se razvijajo po določenih zakonih in skoro pri vseh ljudeh enako. Te zakone je treba poznati, sicer zapadeš pri ustvarjanju blaznostnih tipov fantastičnim samovoljnostim brez realne podlage. Blazen človek, ki smatra mačko za svojega otroka in to svojo vero sam pred seboj logično in psihologično motivira, kakor dela to stari Kiš, je umetniški, ne pa psihijatriški tip. Takih form ne pozna psihijatrija, kakor ne pozna kemija spojine $H_2 O_3$. Isto velja o Ozvaldovi paralizi in o blaznosti Marje Timofejevne. Da bi paraliznik apoplektično v trenutku poblaznel in vrhu tega ta trenotek instinktivno slutil, je nekaj, česar znanost ne pozna.

Bolj ko se seveda umetnik nepsihijater pri slikanju kakega blaznostnega tipa spušča v detajle, tembolj zgublja realna tla pod seboj in produkt njegove fantazije se vedno bolj oddaljuje od dejanske istinitosti. Taki detajlirani, pa stvarno popolnoma zgrešeni tipi nimajo končno tudi nikakršne umetniške vrednosti več in to iz enostavnega vzroka, ker niso resnični. Ta očitek zadene tudi Dostojevskega, v kolikor se tiče njegove Marje Timofejevne in deloma njegovega Stavrogina.

Nikolaj Vsevolodovič ni ne tip „ruske duše“, ne realen tip blaznega človeka in to je pisatelj sam čutil, ko je skončal svoj roman z opazko, da so zdravniki po odprtju trupla samomorilca zanikali, da bi se mu bilo zmešalo. Kjer je pa Dostojevskij risal istinite tipe, tam jih ni označil za polblazne psihopate, ampak jih podal čitatelju kot varijeteto človeške individualnosti, kakor jih je opazoval v resničnem življenju ali jih pa zaslutil v svoji ženijalni, pa istočasno bolni duši. Ko bi ne bil Dostojevskij v globočini svojega žitja psihopatologična osebnost, bi ne bil mogel ustvarjati svojih tako globoko zamišljenih in tako ženijalno očrtanih ljudi, da se pa to njegovo psihopatološko razporeženje tudi v najkritičnejših momentih ni stopnjevalo do izražene blaznosti, je dokaz dejstvo, da ni ustvaril v vseh svojih delih, in tudi v „Besih“ ne, resnično blaznega tipa.

Blazen človek po mojem mnenju sploh ne more biti objekt umetnosti, ker mu nedostaja moralne odgovornosti in družabne razsodnosti, torej onih dveh momentov, ki tvorita bistvo človeške narave in brez katerih preneha biti človek socialno bitje, zmožno

notranjih, zavednih in zato dramatskih konfliktov. Duševno mrtev človek enači v tem oziru moralno popolnemu, nezmotljivemu in negrešnemu bitju, ki vsled svoje moralne popolnosti ne more podleči notranjim konfliktom. Kjerkoli tvori blazen človek objekt umetnosti, ga tvori vedno in edino le z ozirom na svojo predpsihotično osebnost in z ozirom na moralne konflikte, ki so vodili do duševne katastrofe. Zato ne vpliva Župančičev „Stari Kiš“ na čitatelja zaradi svoje blaznosti, marveč zaradi onih vzročnih momentov, ki so vodili do nje in ki trepečejo v njej še dalje. Zato greši igralec, ki predstavlja Ozvalda v „Strahovih“ že v prvi sceni igre kot duševno invalidnega človeka, proti pisateljevim intencijam, ker pozabi, da služi blaznost umetniku le kot katastrofa in da mu ni do tega, ali je znanstveno pravilno slikana ali ne. Resnično blazen, a pri tem moralnih konfliktov zmožen človek je pa *contradictio in adjecto* in to je Ibsenov Ozvald, kakor se je predstavljal letos v Ljubljani. Ko bi bil stopnjeval Dostojevskij svojega Razkolnikova do popolnega psihotika, kakršnega so videli nekateri psihijatri v tem tipu, bi si bil a priori vzel možnost popisa one grandiozne moralne razdvojenosti njegove duše po zločinu in njegovo nesmrtno delo bi bilo ostalo mrtev torzo. Velikost in sila ljudi Dostojevskega tiči ravno v tem, da se gibljejo sicer tik roba blaznosti, vendar pa še v onih mejah, ki dopuščajo zavedne duševne konflikte, vsled katerih vplivajo na čitatelja kot moralno razsodna in za svoja dejanja moralno odgovorna bitja. O Marji Timofejevni se to ne more trditi, zato nas pušča ta osebnost povsem mrzle in Nikolaj Vsevolodovič vpliva na našo čustvenost le v toliko, v kolikor dvomimo o resničnosti njegove blaznosti.

Trditev, da so Dostojevskega tipi najpristnejše rusovstvo, je identična s trditvijo, da je bistvo ruske duše usodepolna psihopatološka degeneracija, ki mora po naravnih zakonih preiti prej ali slej v vsesplošno blaznost. To se pa po mojem mnenju o ruskem narodu po vsem njegovem zgodovinskem razvoju dosedaj še ne more trditi.

Anton Funtek:

Za hčer.

(Drama v enem dejanju.)

OSEBE:

Oče.

Hči.

Mačeha.

Soseda.

Prizorišče: Siromašna soba. Vhodi na sredi, na desni in na levi strani. Spredaj na levi okno; ob njem pianino, obložen z notami. Pred njim klavirski stol. V levem kotu zadaj peč, poleg nje starošegen stol naslanjač. Ob srednjih vratih na levi omara za perilo, na desni stojalo za obleko. Ob desni steni pogrnjena postelj. Na sredi sobe miza; na njej prižgana svetiljka. Okoli mize trije preprosti stoli. Po stenah nekaj preprostih slik in na steni poleg vrat stenska ura z utežmi. — Dejanje se vrši v pokrajinskem mestu.

Soseda, postarna ženska dobrodušnega obraza, ogrnjena v veliko ruto, sedi pri mizi nasproti srednjim vratom, tako da je obrnjena proti občinstvu, in plete nogavico.

Oče, slok, sivolas, slep mož, trpečega izraza, z okriljem pred očmi, v dolgi ponošeni suknji, sedi sklonjen v naslanjaču, si z obema rokama podpira glavo in strmi ob tla.

(Ura na steni bije.)

Oče dvigne glavo, posluša in šteje na prste.

Soseda neha plesti in pogleda na uro; po zadnjem udarcu. Devet. (Zazdeha se ji.)

Oče položi roke na naslanjali. Devet.

Soseda začne zopet plesti. Pričelo se je ob pol osmih. — Še dolgo je ne bo, vaše hčere.

Oče. Čez poldrugo uro šele.

Soseda. Meni se dremlje. Ob takem času sem že vedno v postelji. — Ali težko čakate?

Oče. Kaj ne bi? Leta in leta sem koprnel po tem večeru.

Soseda. Pa mraz je pri vas. Premalo kurite, sosedi. Na hodniku zunaj se je naredil, srež po zidu.

Oče. Meni je vroče.

Soseda. Ker ste razvneti. To dela nemir. — Zakaj pa niste šli v gledališče?

Oče. Slep človek. Izžet in onemogel. Kako bi bil šel?

Soseda. Oh, zaradi slepote. In zaradi slabosti! Kaj to.

Oče *nemirno*. No, da. Ampak — — (*Umolkne.*)

Soseda. No, kaj?

Oče *razdraženo*. Ona ni hotela.

Soseda. Hči?

Oče. Ne. Žena.

Soseda. Pa zakaj ne?

Oče *kakor prej*. Ker ne mara hoditi z mano. Ker sem ji v nadlego.

Soseda. Vi jo pa tudi vedno slušate. Če bi moja hči prvič pela v gledališču — — Žena gospodari tukaj, ne vi.

Oče *bridko*. Gospodari, da. Odkar sem slep. Prej — No, Bogu bodi potoženo.

Soseda. Zaradi slepote?

Oče. Tudi. Zaradi dvojne slepote, soseda. Zaradi žene. Saj ne veste, kakšna je.

Soseda. Vem. Četudi nisem še dolgo v hiši. Marsikaj slišim tja čez hodnik. Grdo se zadira na vas. Še huje na dekleta.

Oče *vzkipi*. Te ne mara. Sovraži jo, Heleno.

Soseda. Zanja je pač res mačeha. — Siromak! Nadložen in slep po vrhu. — Pa ste že dolgo slepi?

Oče. Četrto leto že teče. — Ponočno delo.

Soseda. Kako to?

Oče. Prepisujte note, kakor sem jih jaz . . . Ob slabi luči. Pozno v noč . . . Pa boste videli, kako razdraženo vam naposled zaplešejo pred očmi. Pa so mi vzele vid.

Soseda. Za vselej?

Oče. Za vselej.

Soseda. To je hudo.

Oče *s povdarkom, mračno*. Grozno je. — Pa naj vam povem: Ko sem čutil, da oslepim, sem se že hotel ustreliti. Na mojo dušo, da. To povem vam. Ker ste dobri. — Celo samokres imam še od takrat. Nihče ne ve zanj.

Soseda *odloži pletivo; prestrašena*. Križ božji! Ustreliti se! To bi bil smrtni greh.

Oče *zamolklo*. Pri meni že ne. In Bog ve, ali se še ne bom. — Pa saj se nisem. Zaradi hčere se nisem. Zaradi žene pa bi se bil. — Vdal sem se v usodo.

Soseda. Recite, v božjo voljo. Tako je prav. Mora že biti dobro za kaj. Bog je hotel tako. (*Zopet vzame pletivo v roke.*)

Premolk.

Oče. Devet šele! — Ko bi me le oči ne pekle tako. In kljuje mi v njih. (*Skloni glavo na prsi.*)

Soseda *pomilovaje*. Preveč se vznemirjate. To pa sili v možgane in na oči.

Zopet premolk.

Oče *se nemirno premika na stolu, dvigne glavo in strmi v zrak; kakor zase*. Bog ve, kako je.

Soseda. V gledališču, mislite?

Oče. Da. S Heleno. (*Željno.*) Ko bi bil tamkaj!

Soseda. Kakor Bog hoče. — Trudili ste se dosti ž njo?

Oče *prikima*. Leta in leta. Rad. Odkar sem oslepel, vedno. Dar ima za petje. Velik dar celo. — Ali je niste še slišali?

Soseda. Časih v svojo stanico. Angelci menda ne pojo lepše v nebesih.

Oče *srečen*. Kakor bi žvrgolel škrjanček v solnčnem jutru. — To ima po materi. (*Kakor sam zase.*) Drobna stvarca je bila. Pa mlada in vesela kakor ptička lahkokrila. (*Vzdihne.*) Tam doli spi pod južnim solncem. Med mirtami. Pesmi plovejo tamkaj po lovorovih gajih.

Soseda. Dosti ste pač bili po svetu.

Oče. Dosti. Toda prešeren sem bil. Zato se pokorim. Presrečen sem bil. Zato mi je umrla.

Soseda. Ampak Helena, vaša hči, če se ji nocoj posreči — —

Oče *nervozno*. Kaj bi govorili takisto. Če se ji posreči! Mora se ji.

Soseda. Kakor Bog hoče, sosed. — Hotela sem samo reči, da vam bo v lepo pomoč.

Oče *živo*. V rešitev, soseda. Ej — potem! Še misliti si ne morete, kako bo potem.

Soseda. Gotovo. Marsikaj bo drugače.

Oče. Helena pri gledališču — ona in jaz nezavisna od te — te ženske — O, novo svetlobo bom gledal v slepoti.

Soseda. Prav. Ampak samo —

Oče. Kaj samo?

Soseda. Samo da gledališki stan ni lep stan.

Oče nejevoljno. Kdo pravi tako? Sam sem bil pri gledališču. Dvajset let. Kapelnik. Tu in tam. V oni-le stanici imam na stenah še vse polno vencev in trakov.

Soseda. Jaz ne bi jih hotela imeti. To je kakor v grobnici.

Oče povesi glavo. Kakor v grobnici. Soseda, res je. Vse je zadehlo v njej. Jaz pa sem zakopan v njej. In spomini prhutajo okoli vencev kakor netopirji o mraku. Ko ni solnca. (*Umolkne, potem hipoma odločno.*) Toda Zveličar je dejal mladeniču: „Mladenič, vstani!“ Helena pa poreče meni starcu: „Oče, vstanite! V svobodo, v luč...“

Soseda. To je pregrešna primera. Tako ne smejo govoriti ljudje. Nikar še tisti pri gledališču.

Oče. Zakaj ravno ti ne?

Soseda. Ker so prelahki. Moj rajni mož je vedno dejal tako.

Oče prezirno zamahne z roko. Oh, vaš mož! Kaj je vedel vaš mož!

Soseda živo. O, prosim! Ugleden trgovec je bil. Izobražen in pameten. Škoda, da je umrl prehitro. Lepe denarje bi si bil še pridobil. Izkušen je bil in izveden.

Oče. Bodisi. Zase. V trgovini. Ampak — (*preteče*) ne žalite mi hčere.

Soseda. Kako li? Saj še ni pri gledališču.

Oče. Da, to je res. Ni še. Samo za poizkušnjo so jo vzeli. (*Odločno.*) Pa bo. Jutri že.

Premolk.

Soseda. Močno jo imate radi, je li?

Oče iskreno. Helena! Moja Helena! (*Se zdrzne.*) Tako vam povem, soseda — če bi se ji kaj primerilo — oh! (*Vznemirjen vstane.*) Pa saj se ji ne bo! (*Sede in nervozno tiplje po naslanjalih.*)

Soseda odloži pletivo in se tesneje zavije v ruto. Mrazi me. Plesti ne morem več. (*Dahne predse.*) Kar sapa se vidi. — Ali še česa potrebujete?

Oče kakor bi se zdramil. Jaz? — Ne. Če hočete, lahko odjdete. Pa hvala, da ste pogledali po meni.

Soseda. O, prosim. Nič takega. Sva se vsaj malo pomenila. Ko ste sami. — Pa rajša jo počakam v svoji stanici. Pri peči. Tam je gorko. — Veste, rada bi jo videla, Heleno, kadar pride z vašo ženo. Da bi zvedela že nocoj, kako je bilo. (*Vstane.*)

Oče. Pa z Bogom torej, soseda. — Koliko je ura?

Soseda pogleda na uro. Deset minut čez devet.

Oče prevzet od razgrete domišljije, kakor sam zase. Sedaj se je že pričelo drugo dejanje. Velika pesem . . . (Vstane in trudoma stopa k pianinu; tam sede na stol in zaigra prvo arijo Agatino iz „Čarostrelca“.)

Soseda je nehote obstala pri mizi in sedaj zvesto posluša; ko oče neha. To je lepo. Slišati bi jo hotela.

Oče vstane; blaženo. Helenica! To-le arijo poje najlepše. Tako, da človeku kar gomezi po životu. In kaj šele z orkestrom! Včeraj sem jo slišal. Pri glavni izkušnji. (Stopa nemirno po sobi.)

Soseda. Sosed, nobenega miru ni v vas.

Oče obstane živo vesel. Ker sem srečen, soseda. Spet enkrat. Po dolgih letih. Mladost je prišla k meni v vas. — Lepo je stati na odru. In peti — peti! In vse tako življenje je tudi kakor pesem. Kakor pesem lepote, veselja, svobode . . .

Soseda. To mi je previsoko, sosed. Pozna se vam, da ste bili pri gledališču. — Ampak povejte — vaša žena —

Oče hipoma mračen. O ta — to je hudobna ženska!

Soseda. Sovražite jo — —

Oče stisne pesti. Zadavil bi jo. S temi-le slabotnimi rokami.

Soseda. Sosed, ne govorite tako brezbožno! — Hm. Ampak dobra gospodinja je. Z doma mora biti že vajena.

Oče. Očeta je gospodinjila. Upokojenega uradnika. Moj hišni sosed je bil. Pa ji je umrl. — O, takrat je bila ponižna, takrat.

Soseda. Pa ste jo vzeli iz ljubezni?

Oče počasi. To — — Soseda, pustiva to. — Dobra je bila z Lenico. K sebi jo je jemala. Na izprehod jo je vodila. Pa me je pridobila s to dobroto.

Soseda. Tako. — Ampak, hm. Ko je dobra gospodinja, pa ne vem, kako da ni odločila Helene za kaj drugega.

Oče razvnet. Saj nima pravice do nje. Nima je pravice. Saj je le njena mačeha.

Soseda. Ali ima pravico do vas? Pa vendar odločuje, kakor sama hoče.

Oče stopi k naslanjaču in sede. Ker sem slep. Ker ne morem ničesar. Ker sem zavisen od nje kakor dete. Ker služi denar s šivanjem. (Mirneje.) Pa veste: ni samo hudobna, ampak tudi pohlepna je. Verjela mi je, da bo Helena dobra pevka. Saj ima sama tudi ušesa, da sliši. In kar je zanjo poglavitno: pri

gledališču se služi mnogo, soseda. Mnogo! In potem človek dobro je in dobro pije. In lahko grebe v zlatu . . .

Soseda *vzdihne*. Denar, denar! Če ga človek ima. — No, kakor Bog hoče, sosed. (*Zazdeha se ji.*) Zdaj pa res pojdem.

Po stopnicah se začuje glasna hoja.

Oče *pozorno*. Kaj je to?

Soseda *poslušaj*. Kdo bi prihajal sem gori? Pa ne, da bi se že vračali —

Oče *zmaje z glavo in vstane*. Ni mogoče. — Koliko je ura?

Soseda *pogleda na uro*. Četrt na deset.

Mačeha *spodaj*. No, le hitro! Kaj pa ležeš tako?

Oče *se zdrzne*. Ona!

Soseda. Resnično se vračata. Sosed, kaj bi to bilo?

Oče *ves vznemirjen*. Ne vem.

Mačeha *spodaj*. Visoko je, ne li? Previsoko zate. Seve. Pa spotakne se lahko človeku, če strmi na same zvezde. Celotam, kjer jih ni.

Soseda. Ali naj posvetim?

Oče *z zadušnim glasom*. Le.

(*Soseda vzame svetiljko z mize in stopa k srednjim vratom.*)

(*Mačeha bliže. Ker je preošaben, da bi pazil na tla, pa cepne.*)

In zvezde in solnce vidi potem obenem. Nos pa se mu zarije v blato.

Soseda *odpre srednja vrata*.

Mačeha, *petinštiridesetletna ženska, zabuhlega lica, odurnega ponašanja, s klobukom na glavi in v zimski jopici, naglo vstopi.*

Hči *dvajsetletna deklica, bledega obraza, v kostumu Agatinem iz „Carostrelca“, ogrnjena s plaščem, s šerpo na glavi, postoji na pragu srednjih vrat; v naročju drži zavito navadno obleko.*

Oče *stoji pri peči, pozorno obrnjen proti srednjemu vhodu.*

Soseda. Vedve! (*Postavi svetiljko na mizo in postoji poleg mize.*)

Oče *se stresne po vsem životu, omahne, pa se ujame za naslanjač; potem stopa negotovo proti mizi.*

Mačeha *osorno*. Medve. (*Potegne hčer s praga in zaloputne vrata za seboj. Nato izpuli hčeri zveženj iz naročja.*) Sem daj te cunje! (*Vrže zavitek v desni kot poleg stojala, si sname klobuk in plašč ter oboje vrže na posteljo. Hčeri.*) Kaj pa stojiš tukaj in zijaš ob tla? Sam Bog me je udaril s teboj.

Hči *poveša glavo in stoji ob srednjih vratih, kakor se ne bi zavedala.*

Oče ob mizi, vestrepetajoč; z zadušnim glasom. Kaj pa je bilo?
Mačeha se ljuto obrne k očetu. Ha! Ti! — Ti! (*Plane k njemu in mu zapreti s pestjo.*) Ti glupec stari — na, tukaj jo imaš.

Oče kakor prej. Kaj pa je? Saj ne vem —

Mačeha kriče. Ne veš? Seveda ne veš. Ničesar nisi vedel, bahač! Ti s topimi možgani! (*Se divje obrne od njega k sosedi.*) Kaj pa vi tukaj?

Soseda užaljena. Ampak, soseda! Sami ste dejali, naj malo pogledam po možu, ali mu je česa treba.

Mačeha. Seveda sem rekla. Prej, ko sem še mislila — (*Se rezko zagrohoče.*) Treba! Njemu! Pameti mu je treba. Kar pojdite. — Ž njim moram govoriti. Na samem. Zijal ne potrebujem.

Soseda spravlja pletivo.

Oče se je opotekel v naslanjač; izmučen. Helena! Helena!

Hči se zdrami iz otrplosti, stopi k očetu in se zgrudi predenj.

Oče se sklōni k njej in ji dvigne obraz. Dete, kaj pa je bilo?

Hči šepetaje. Oče —

Mačeha iztegne roko proti sosedi. Prej naj odide ta-le tukaj. Potem bomo govorili. Pa še kako bomo govorili. Za vselej.

Soseda. Saj že grem. (*Jezno-zaničljivo.*) Ali je to vedenje! Sram vas bodi. — Taka ženska! (*Odide skozi srednja vrata.*)

Mačeha sede za mizo; hropeč. Vidiš, starec. Tako je. To je sedaj tvoje plačilo. Lep uspeh to. Lahko si ponosen nanj. — V sramoto nas je spravila. To imam od tega, da sem dan na dan, leto za letom poslušala njeno cviljenje.

Oče drži hčeri roko na glavo. Ženska, povej vsaj —

Mačeha. Molči! In ne draži me. Tvoja ljuba Helena, Lenica, Lenčika — križani Bog! Kar duši me. (*Udari s pestjo ob mizo.*) Dekle, po kozarec vode mi pojdi v kuhinjo. Vsaj za to boš menda še dobra.

Hči se zravnava in odide skozi desna vrata.

Mačeha. Sedaj jo pa imaš na vratu, to punco! Pa stori z njo, če moreš kaj! Še peti se ni upalo, to nežno dekletce iz sladkorja. (*Stisne pest v onemogli jezi.*) O, človek bi zblaznel od togote! Ta — ta —. (*Glas ji odreče.*)

Hči se vrne s kozarcem vode, ki ga postavi pred mačeho; nato odvije šerpo, sname plašč in oboje obesi na stojalo, stopi k očetu in se zopet zgrudi predenj.

Oče ji položi roko na glavo.

Mačeha izpije vodo in postavi kozarec trdo na mizo. In žvižgali so ji, da mi še sedaj zveni po ušesih. In kričali so — kaj, kričali — tulili in rjuli. Kakor v peklu je bilo. Ona pa je stala na odru kakor tnalo. Glupo kakor vedno. S tistimi srepimi očmi . . . No, kako ti prija to, veliki umetnik, ki si jo izučil? In kaj praviš ti, velika umetnica? He?

Oče umakne roko s hčérine glave in se sesede v naslanjač; pobito. Helena — ti — ti nisi pela?

Mačeha šine s stola in vihra po stanici; naposled se ustavi tik očeta in hčere. Pela! Bog nebeški! Jaz bi bila boljše! Zavesa pa na oder . . . Ta sramota! (Zopet stopi nekaj korakov in sede k mizi.) Zakaj je nisem potegnila za lase, da bi jo bila poteptala v prah, to gadno stvar!

Hči vstane; ledeno mirno. V prah me teptate že od nekdaj.

Mačeha šine pokonci. Kaj? Sedaj sičeš? Tukaj, v tem beraštvu, ti raste greben. Tamkaj pa ga nisi imela poguma. Zato, ker si rojena za beraštvo. (Očetu.) Zvrtelo se ji je vpricho ljudi. In padla je — v tej novi obleki. (Stopi k hčeri in jo strese za rame.) Starec, v tej novi obleki, za katero smo hranili mesece in mesece. Vsa prašna je, vsa zamazana. Seve, kakor nalašč zanjo — te povaljane cunje!

Hči se opoteče k mizi, sede in se z glavo nasloni nanjo.

(Konec prihodnjic.)

Janko Glaser:

V album samotarju.

Enemu duša je mrka;
 drug brezskrbno srka
 si razkošja povsod.
 Kaj si med prve krenil?
 Raje bi šel in naplenil
 polno si dušo lepot!

*Ni naplenil
 1/7 19.9*

Anton Loboda:

Moderna politična načela in naši obmejni spori.

Z izidom velike borbe med svetovnjima koalicijama je zmagalo načelo narodne samoodločbe. Na ozemlju historičnih večnacijonalnih držav so nastale narodne države; narodno načelo je torej obveljalo kot glavni državotvorni faktor. V glavnem samo; ostali so spori za obmejna ozemlja, ki si jih laste narodi mejaši, vsak v prepričanju, da ima do njih nesporno pravico.

Mi Slovenci imamo obmejne spore kar na tri strani, z Italijani, Nemci in Madžari. Ker ne razpolagamo sami s sredstvi, s katerimi se razrešujejo zlasti najtežji, najbolj komplicirani spori, smo stopili pred zmagovito zapadnoevropsko demokracijo, da razsodi ter nam prideli „kar nam gre po naravnih pravicah“.

Naše zaupanje v pravico, v upravičenost naših zahtev je bilo veliko, tako veliko, da je razumljivo težko razočaranje, ko se kaže vedno jasneje, da izgubljam pravdo. Paralelno s tem spoznanjem pa gre tudi naše ogorčenje na zapadnoevropsko demokracijo, katero dolžimo, da je izdala našo pravico.

Naše razočaranje bi ne bilo tako veliko, ako bi bili imeli koj spočetka malo manjše zaupanje. Malo manj zaupljivi pa bi bili prav gotovo, ako bi se bili pravočasno uživali v nacijonalno ideologijo zapadne Evrope.

Med tem, kako mi premotrivamo obmejne nacijonalne spore in zapadnoevropskim kriterijem obstoja namreč znaten razloček. Poglejmo si stvar natančneje.

Spor se vrti predvsem okrog prašanja o pripadnosti mest Reka, Trst, Gorica ter Istre, kjer pa je jedro spora cela vrsta mest od Kopra do Pule; dalje Beljak, Celovec, če smatramo, da je vsaj Maribor izven diskusije. Vsi ti kraji imajo slovensko okolico, dočim so mesta sama tujerodna, bodisi da je prebivavstvo pristno tujerodnega pokolenja ali da sestoji le iz potujčenih domačinov. Mi smo jih kljub temu zahtevali zase, izhajajoč s stališča, da je za nacijonalnopolitično pripadnost tujerodnih mest merodajna narodnost kmetske okolice, ne pa mesto samo po sebi. Mi, ki smo preživeli svojo nacijonalno regeneracijo, ki nam

je nacionalna reasimilacija potujčenih mest sama ob sebi umljiv naraven zaključek našega narodnega prebujenja, mi smo sodili, da o pripadnosti teh mest sploh ne more biti resnega spora.

Zapadna evropska demokracija ne pozna tako natančno naše nacionalne geneze, ali boljše regeneracije. Pač pa ji je znan vedno se obnavljajoči proces v zgodovini evropske civilizacije, da se kultura širi iz višje kulturnih pokrajin ter držav v manj kultivirane ravno potom mest. Mesta so bila vedno in so še glavne celice civilizacije; kultura se je širila iz svojih izhodišč ravno po mestih, prenavljajoč stara ali ustanavljajoč nova. Mesto je vedno širilo civilizacijo po svoji okolici. S pomočjo svojih stoterih mestnih kolonij je rimski imperij domala poromanil južno tretjino Evrope, poromanjenje je povsod pomenilo višjo stopnjo civilizacije. Danes se Francija — poromanjena Galija — s ponosom imenuje latinsko državo, dasi ve, kako je prišla do svojega latinstva. Kako so Aleksander Veliki in nasledniki ravno z ustanavljanjem neštevilnih grških kolonij v Prednji Aziji in Egiptu ustvarili podlago visoko razviti helenistični kulturi na prvotno negrškem ozemlju — le pomislimo na visoko kulturno ulogo Aleksandrije, Selevkije ali Antijohije! — to je pri nas po krivdi pomanjkljivega zgodovinskega pouka še vse premalo znano. Dalje pa vemo, kako je evropska kolonizacija v Ameriki ustvarila novo kulturo; tudi tu opazujemo, da so ravno mesta bila najvažnejša oporišča nove civilizacije med divjaškim prebivavstvom. — Sklicujemo se, da so zgoraj navedena obmejna mesta le zato tuje-rodna, ker trajno asimilirajo — raznarodujejo — naše doseljence; nismo pa pomislili, da neštevilna mesta ameriške Unije leto za letom raznarodujejo stotisoče in milijone najrazličnejših narodnosti. Ravno v asimilaciji tujerodnih elementov je rast Amerike, mi pa smo v našo škodo se vršečo asimilacijo navajali kot dokaz krivice, ki se nam godi.

Ravno narodnostno stanje, ki obstoja danes ob naših narodnih mejah, je zapadna Evropa navajena gledati kot normalno, kot pravilno stopnjo razmerja med višjo in nižjo civilizacijo. Zato se ji zdi nasproti našemu zgoraj karakteriziranemu kriteriju pravilnejše stališče, da naj bodo mesta merodajna za državno pripadnost drugorodne okolice, ne obratno.

Pričakovali smo, da nam bodo ameriške ter francoske komisije na naši napol ponemčeni Koroški prisodile največ tisti

del dežele, kjer prebivavstvo doma govori slovenski, dasi se v javnosti kaže kot nemško misleče. Tu je bilo naše naziranje: te pokrajine so etnografsko, po pokolenju prebivavstva in njegovi domači govorici slovenske, dasi se prebivavstvo dandanes šteje deloma ali večinoma, pred vsem po večjih vaseh, trgih in mestih, za nemško misleče. Mi vemo, da je prebivavstvo narodno še nezavedno, kakor je bila pred malo več ko polstoletjem še domala vsa naša domovina, vemo, da bomo v kratkem vso to deželo vzgojili narodno, zakaj sedanja simpatija do Nemcev je le umetna, je le posledica dolgoletne nemške nadvlade, „ponemčevanja“. Mi hočemo prebivavstvo šele poučiti, kam spada, ker je samo dosedaj še v zmoti.

Na podlagi tega naziranja smo pričakovali, da bodo na pr. Francozi toliko objektivni, da bodo uvideli pravičnost naših zahtev ter nam prisodili to napol ponemčeno krajino. Nismo premislili, da ideološko naše stališče Francozu ne bo posebno uvidevno, zakaj sam pozna doma slične pojave, ki jih razrešuje v smislu, nasprotnem našemu naziranju.

Alzacija na pr. govori doma vendar nemško, je pa po svojih simpatijah, po mišljenju francoska. Ta psihološki moment, zavest skupnosti, je evropskemu zapadnjaku glavni kriterij za narodno pripadnost; zato nikakor niso hoteli dopustiti Nemcem, da bi šele privzgojili Alzačanom nemško narodno zavednost. Flamci v Belgiji se čutijo ene s francoskimi Valoni; še nam je v spominu, kako je končal nemški poskus vzgojiti jim posebno flamsko nacionalno zavednost in kako ogorčeno je zavrnila ta manever, ustvariti narodni dualizem v deželi, vsa belgijska, francoska, sploh zapadnjaška javnost. Ali naj navedem še kurijozum Luksemburške, kjer sploh ni Francozov, temveč je domači jezik vsega prebivavstva nemščina — pa je vendar javni uradni jezik države — francoščina.

Ako opisano stanje primerno prevdarimo, se mi zdi, da nam postane jasno, da bi imel Francoz pri objektivni presoji več razumevanja za nam nasprotujoče nemško naziranje kakor za naše.

Dalje smo pričakovali, da se bo zmagovita zapadna evropska demokracija dobesedno držala principa narodne samoodločbe, da bo to načelo veljalo ne le kot okvirno, kot osnovno načelo za ustvarjanje novih držav, marveč tudi kot edino, ali vsaj najvišje merilo za državno pripadnost sleherne vasi ob meji. Pozabili smo, da ima Francija v oblasti italijansko Nizzo, italijansko Korziko,

Anglija Irsko in italijansko Malto, in tako dalje; precedenčnih slučajev pa nihče ne ustvarja v svojo škodo in svet nikjer ni urejen le po načelih.

Mi sami smo se zavedali, da je nemogoče potegniti državno mejo nacijskih držav natanko tam, kjer poteka narodnostna ločnica. Zato smo trdili, da si mora državna meja poiskati geografsko najbolj upravičeno črto preko narodne meje. Dalje smo pokazali tudi na važnost ekonomskega momenta, podkrepljujoč ž njim svoje na zgorajšnjem načelu sloneče zahteve po dohodu do morja čez Trst ter Reko. Še posebno pa se nam je zdelo pravično uporabljati slednja dva momenta nam v korist, da se nam s tem da malo zadoščenja in malo povračila za težko krivico ki se nam je godila v narodnem oziru tekom dolgih stoletij in katere posledica so naše današnje geografsko in ekonomsko okrnjene narodne meje.

Ali tudi tu se moramo zavedati, da je povdaranje ekonomsko-geografskih momentov kljub vsemu dvorezno sredstvo, ki ga naši mejaši lahko uporabljajo obratno v lastno korist in našo škodo. Nemški Avstriji, Češko-Slovaški, Madžarski je dostop do morja — najsi bo v kakršnikoli obliki — ekonomska nujnost; za to gospodarsko politično logiko bodo imele zapadne maritimne države mnogo umevanja; zato se mi ni zdelo izključeno internacijaliziranje železnic, ki vodijo preko našega ozemlja do morja. Eno moramo priznati: kakor hitro se podamo na revindikacije s pomočjo gospodarsko-zemljepisnih argumentov, moramo biti pripravljeni, da jih slično uporablja nasprotnik v našo škodo; prasanje o objektivni pravičnosti pa postane pred širokim forumom nevtralnih opazovavcev — problematično. —

Ves kompleks sporov za naše obmejno ozemlje je torej veliko bolj kompliciran, kakor pa je soditi na prvi pogled. Za našo nacijsko ideologijo niso težki, naše zahteve se nam zde objektivno pravične. Zapadna evropska demokracija ima drugačno ideologijo, našo pa pozna premalo in preslabo, zato naša objektivnost in njena objektivnost; kar se nam zdi krivica, je njej objektivna pravičnost.

Kljub očitnemu imperijalizmu, ki ga opazujemo poleg navedenega idejnega stališča pri svojih mejaših ter na zapadu, si vendar ne smemo zatiskati oči pred dejstvom, da nam nasprotuje nacijskopolično naziranje zapadne demokracije. V časih, ko prehajamo v trajno razmerje do zapada, se mi zdi umestno in

naravnost potrebno, da se skušamo zamisliti v očrtano mišljenje ter iskati popolnoma objektivno vzrokov za svoj trenutni neuspeh. To nam bo le v korist, ne da bi morali spremeniti svoje naziranje in svoje zahteve.

* * *

Veliko ogorčenje je zavladało pri nas, ko je postalo jasno, da se bo obmejitev naše države na zapadu zvršila v našo škodo. Pojavili so se glasovi, ki so oznanjali, da nam je iskati rešitve in pravice v — boljševizmu. Ne morda le socialisti, marveč naši nacionalci, ki jim ni za socialni preobrat sam po sebi, so naziranja, da bo imperijalizem zapadnih držav, predvsem Italije, zrušila boljševiška revolucija, jim ugrabila naše okupirane ter anektirane pokrajine ter izpolnila ves naš nacionalni program glede teritorialnih zahtev.

Kakor smo preje s popolnim zaupanjem pričakovali pravice v svojih obmejnih sporih od zapadne evropske demokracije, tako smo se sedaj podali pred drugo razsodišče: od socialne revolucije pričakujemo, da nam prinese poleg socialne tudi nacionalno pravico. Sedaj, ko smo uvideli, da nacionalna pravičnost na zapadu ni skladna z našim pravnim naziranjem, pričakujemo, da je socialna revolucija nacionalno objektivna, to se pravi, da se popolnoma zлага z našo zgoraj očrtano ideologijo. Poglejmo, ali smo upravičeni k tej veri, ali nas ne čaka tu novo razočaranje. —

Prašanje, ali moremo že danes potom socialne revolucije, diktature proletarijata, ustvariti socialno pravičnost, socialistično družbo bodočnosti, je še nerešeno, tako teoretično kakor praktično. Razglabljanje o tem ne spada v okvir pričujoče razprave; pripomnim naj le, da se mi teorija socialne revolucije v socialno-političnem pogledu nikakor ne zdi absolutno pogrešena ter da se dobro zavedam tudi pozitivnih strani njene ideologije. Zato se nikakor ne čutim vezanega po kakršnihkoli predsodkih glede njenega gospodarskega ter socialnopolitičnega programa.

Vzemimo, da res zmaga socialna revolucija po vseh evropskih državah in da povsod zavlada diktatura proletarijata. Organizacija revolucionarne vlade bo v tem slučaju zgrajena povsod na lokalni samoupravi; proletarske organizacije posameznih mest in industrijskih ter sploh veleobratnih krajev ji bodo osnova in jedro, te bodo tudi nositeljice izvršilne centralne oblasti. Pričakovati

je, da bodo v bistvu ostale grupacije po narodih, le da bržkone ožje federirane in ne na podlagi istih rasnih nasprotij kakor so sedanje države. Za teritorialno konstituiranje nacionalnih držav pa seveda ne bodo merodajne meje, določene po pariški mirovni konferenci, pa tudi ne meje, ki jih imajo do sedaj zasedene čete nacionalnih držav. (Konec prihodnjic.)

Fran Albrecht:

Ob cvetočem drevesu.

Da bi bil, drevo, na tvoji veji cvet!
Rdeč in bel cvetel bi — brat med brati —
v solncu, v borbi z vetri; ves odet
v svoj brezmadežni misterij zlati.

In metulji-vrtoglavci mi drugi,
verne ljubice bilé — čebele;
iz srcá izpile sladko kri,
v mojo smrt svoj tajni spev brnele.

Tihi veter s krili mehкими razvel
prah moj plodni v vse strani svetá bi
v mater-stvarnico nazaj spočel
se je sad moj, že na veji vabi.

Da bi bil, drevo, na tvoji veji cvet:
včasi — da sem človek — se mi gabi — — —

N: prej misli — a, da bi z metrom tako nepotrebno v nepotrebni 1/7

Janko Glaser:

Čuješ?

Kaj tam v kotu predeš to slinasto nit iz sebe,
skregan s svetom, sebi in drugim nadležen?
Ali ne vidiš, da si od lastnih muh omrežen? ...
Svet tam zunaj pa je tak krasen in poln
in lep — za tebe! —

Kaj ste rekli?
1/2.19

Ivan Albreht:

Krojač Marka.

(Konec.)

Ozrla se je po možu, ki je ležal vznak in je imel oči zaprte kakor mrič.

„Polona —“

Glas je bil slaboten in suh, da je zazeblo ženo do mozga.

„Kaj bi, Marka,“ se je sklonila k bolniku in je v grozi čakala, kdaj ji udari beseda obsodbe na uho. „Saj sem tukaj, vidiš — nič se ne boj,“ ga je božala po voščenem licu in mu je omočila ustnice z vodo. Bolnik se je zapletel v nerazložno govorjenje, ki se je mestoma popolnoma izgubilo v goltanju, da je starec od napora silil pokonci in je izbulil preplašene oči. Strmel je naravnost predse in se je napejal z vsem gorenjim životom, da bi ubežal nečemu in da bi prišel nekam — in je nadelaval tako strašno, da ga je Polona komaj zadrževala.

„Izpustila bi ga,“ jo je zmoglo mimogrede, ko se je borila ž njegovimi velikimi rokami. — Planil bi po sobi in bi zamotvilil sem in bi se zadel tja, dokler se ne bi zgrudil na tla. Plosnilo bi — in kosti bi zašklepetale — iz ust bi se pocedila kri in —

Misel je bila tako grozna, da se je je hotela Polona otresti s silo in je zakričala na ves glas:

„Ne, Marka, ne! Za božjo voljo, ne!“

„Kaj pa je,“ se je oglasil pri vratih Jernač in je pogledal v razumevanju na bolnika. „Ali nori?“

Žena je uprla vanj svoj prestrašeni pogled.

„Sam Bog te je poslal,“ se je razveselila — „pomagaj, Jernač, saj vidiš!“

Koren je stopil k postelji in je lažno prijel Polono za roko:

„Glej jo! Pusti ga — ali ne?“

Ženska je zbrala poslednje sile, da je potlačila besnečega Marka nazaj v posteljo in je zamahnila s pestjo proti Jernaču:

„Beži, zverina!“

Koren je odstopil in je potisnil roke v žep.

„Kakor veš,“ je skomizgnil z rameni in je stal sredi izbe ter je ogledoval sobo in opravo in je prikimaval z glavo:

„Ni napačno! Ali je že naredil testament?“

„Glej, da kmalu najdeš vrata,“ mu je zapretila Polona s srditim pogledom. Koren je ubogal in je stopil proti durim.

„Saj res,“ se je domislil, ko je že držal za kljuko — „kaj pa je z mojo obleko? Ali je že kaj delal?“

„V grob je ne ponese s seboj — saj ima svoje dovolj,“ se je odrezala Polona in je komaj čakala, da bi Jernač izginil.

„Da ne pride v zgubo. Saj vem, kako je ob takih priložnostih,“ je zatrdil Koren in je naredil z roko kretnjo, s kakršno ljudje navadno označujejo tatvino.

Ženska je drgetala v razburjenosti.

„Če kdo krade, si prvi — ti! Kar pomisli,“ je pogledala Jernača, za njim Marka in nazadnje še sebe. Koren je razumel to pregledovanje in je odšel.

„Ko bo treba devati na pare, me pa le pridi poklicat,“ je opozoril že v veži, toda Polona je molčala . . .

„Revež,“ je pomislila v resnični boli in je za trenotek pritisnila Markovo roko na svoje čelo.

„Tako smo grdi ljudje na svetu,“ jo je prevzel naval spokornosti, da se je začela križati in je sedla na posteljo tako, da se je z rokami in telesom dotikala bolnika . . . Izmučena in prestrašena je premišljevala usodo svojih dni in svojo revo, ki jo brez prestanka zalezuje pri vsakem koraku in jo preganja po vseh potih. Mislila je na Jernača, ki je tako neusmiljen in grd, da bi pahnil starega človeka v smrt liki žival, in je zatajevala tisti trenotek, ko se je zgodilo ono grozno, kar ji izpodkopava še poslednjo nado sreče in miru. Če bi bila zdaj sama, bi opravila, kakor se spodobi za pokojnim — v slučaju, da pride res do tega — in bi bila prosta in rešena . . .

Čas se je nagibal k večeru in zarja je pordečila Markov obraz, da se je videl zdrav in mlad. Polona je zatisnila oči in je naslonila glavo na skončnik, da bi si nekoliko odpočila; kajti bala se je, da bo to noč hudo z bolnikom.

„Revež,“ je ponavljala onemoglo v spanju in je nenadoma začutila, da jo je sunilo nekaj kakor mrzla kost.

„Spomin,“ jo je splašilo v omotici, da je planila kvišku in je ugledala — Marka pri durih. „Je že duh njegov,“ se je ozrla po postelji, a tam tudi telesa ni bilo več. Planila je k vratom, je popadla moža in ga je odnesla v posteljo. Hropeča in kakor omamljena je omahnila na vzglavje in je ponavljala venomer:

„Ali res hočeš na zadnjo uro od mene, Marka, slišiš?“

Mož ni odgovoril in tudi bledel ni več. Po dihanju je Polona spoznala, da spi, pa je šla in je zaklenila vrata ter je omotala ključavnico s cunjami. Za tem je pregledala še vsa okna, ali so dobro zaprta, je legla na tla poleg postelje in je zaspala. Vso noč do ranega jutra je ni plašil niti Marka, niti kake vznemirljive sanje, tako da se je predramila ob svitu krepka in poživljena. Spokornost in nadloge so bile pozabljene in prva misel je bila:

„Bog ve, ali je že mrtev —“

Dvignila se je in je pogledala po postelji, toda Marka je ležal mirno, je dihal mirno in ni bil niti premrzal, niti prevroč.

„Če je dren trden, je moj dedec še trdnejši,“ je razločila Polona in se je zbala vsega tistega, kar si je bila sinoči želela . . .

Ko je krojač odprl oči, je pogledal začudeno okrog sebe in je zaprosil s slabotnim glasom:

„Žejen sem —“

Žena je prinesla pijače in je ponudila s prijaznim pogledom:

„Tako sem se bala zate —“

Imela je solze v očeh in Marku se je zasmilila.

„Nič se ne boj, Polonica, nič!“

„Ti ne veš, kakšen si bil,“ je začela žena in je hitela z zgodbo o Markovem begu, da bi prekričala vse drugo v sebi.

„Revica, kakšne sitnosti imaš z menoj,“ jo je pogledal toplo in je zopet zatisnil oči.

„Ali je zadnje boljšanje pred smrtjo — ali je okrevanje,“ je ostro premišljevala Polona in je odšla v kuhinjo. Skrb je bila vedno hujša in groza je rastla od minute do minute. Ko pride tisto strašno na dan — kaj bo, če bo Marka še na svetu?! — — —

Krojačevo boljšanje je končalo s popolnim okrevanjem. Šlo je sicer počasi, a predno je zapadel prvi sneg, je bil Marka vendar že toliko pri moči, da je ob palici hodil po sobi. Edino vid mu je močno oslabil med boleznijo in v grlu mu je ostal nekak nasleddek, ki mu je kvaril glas, da je bila krojačeva govorica kakor cvileče, nekoliko hrapavo vekanje.

„Kje bi že jaz bil,“ je pravil s tem čudnim novim glasom vsakemu, kdor je prišel k njemu — „Joj, kje bi že bil, če bi moje babe ne imel —“

Vsakdo je poslušal besede o begu, o ženini moči in o ljubezni ter je gledoval Marka in Polono — zlasti njo.

„Je res,“ je navadno rekla žena in je vedno pazila, da je ob taki priliki hitro sedla ali pa odšla — — —

„Pravijo, kajne — star človek naj ne nori! Jaz sem pa le prav naredil, ali ne,“ je rekel krojač celo Jernaču, ki je v adventu enkrat prišel pogledat zavoljo obleke.

„Mhm,“ je dejal Koren in je ogledoval Polono, da je bilo Marku že odveč. Sicer ni rekel ničesar, vendar je mencial tako čudno semtertja, da je žena s pogledom zaprosila Jernača in je tudi sama odšla ven.

„Kako pa je,“ se je nasmehnil možakar v veži in jo je vsčipnil v bok. Gospodinja je zardela in se je branila ponosno:

„Kaj tebi mari! Saj imam starega —“

S tem je popustila Jernača in je zopet šla k možu.

„Kakor hitro boš kaj mogel, mu boš naredil tisto reč,“ je svetovala ljubeznivo — „nimam nič rada, da hodi toliko k nam.“

Krojač je bil prvi hip vesel, a je kmalu zopet namršil obrvi. Gledal je v tla in je skimaval z glavo, da je bilo videti kakor da omaguje pod nečim težkim, ki ga mori in mu zaklepa usta. Od časa do časa se je ozrl po ženi, je obvisel s pogledom na njej in je zopet sklonil glavo. Slednjič se je odločil in rekel:

„Bom že —“

Lotil se je dela in je delal pridno, čeprav so se mu roke še vedno tresle od slabosti . . .

Ljudje so občudovali Marka in so ga pomilovali, ker se jim je zdelo, da Polona ni od samega zimskega zraka taka, kakršna je bila. Govorilo se je mnogo in povsod, zlasti tam, kjer so bile ženske same med seboj:

„Kdo bi neki bil?“

„I, kdo? — To je kmalu kaj —“

Polona je vedela vse in je noč in dan kovala načrte, a nobeden ni hotel biti pravi. Slednjič jo je pritiralo tako daleč, da ni mogla več molčati; kajti dnevi so bili že šteti in čas je pritiskal.

* * *

Marka je dovršil Jernačevo obleko, je zložil vse lepo v gube in je ogledaval vse kraje in konce, ker je hotel, da bo stvar prav in v redu. Sploh je prišla vanj tiste dni nekakšna natančnost, ki je prehajala mestoma že v tako sitnost, da je bila Polona vsa potrta. Če je stopila sem, je bilo narobe; če je šla tja, ni bilo prav — kakor da je zakleto v hiši.

„Umrli bo — zato je tak —“

Misel jo je prevzela s tako močjo, da je slednjič čakala zgolj tega dogodka in je mirno prenašala nadložnost. Marka je bil namreč bled in suh, od dne do dne bolj koščen in slab, da skoro že ni imel nikakega glasu več. Kljub vsemu temu pa vendar ni hotel nastopiti tisti trenutek, ki naj bi bil zadnji v njegovem življenju . . . Polona je drhtela in je naskrivaj jokala, da je imela vedno rdeče obrobljene oči in lica zdrgnjena pod njimi. Govorila je malo, zdihovala je mnogo in hodila je skoro neslišno kakor sunca. V istem, ko je želela, da bi jo Marko poprašal, kako in kaj, se je ob enem bala prašanja in je vedno mislila, kako bi ga potisnila vsaj še za en dan dalje v prihodnost. Vselej, kadar je zvečer legla, se je zahvalila z glasnim vzdihom dobri sreči:

„Bog bodi zahvaljen, da smo srečno preživeli ta dan —.“

Marka je slišal in je ponovil tudi sam:

„Bog bodi zahvaljen —“

Tako sta hvalila vsak po svoje do tistega popoldneva, ko je krojač dovršil Jernačevo obleko . . .

Polona je prišla v sobo baš v takem trenutku, ko je Marka sedel tako, da je gledal naravnost proti vratom in je z vsem pogledom objel njen obraz in njeno postavo. Predno je mogla misliti, se je oglasil:

„Zakaj pa jokaš dan za dnem?“

Žena je zastrmela in je imela občutek kakor da ji lezejo vsekrižem po životu mravljinici. Pogledala je v tla, je pomislila in je vzdihnila iz solz:

„Kaj ne bom jokala?! Če bi imela kamen v prsah, ne pa srce — Tako je vse, ti si pa vsak dan slabši —“

Marka je podprl čelo z roko:

„Kako je?“

Žena je dvignila oči:

„Moj Bog — saj veš, kako je z menoj! Ti se pa prav nič ne paziš. — Vsak dan se bolj priganjaš k delu.“

Krojač je zmajal z roko in z glavo:

„Kako pa je s teboj, Polonica?“

Žena je pomislila in je šla počasi proti mizi. Tam je stopila k Marku in se je stisnila k njemu.

„Ali zdaj veš“, je zašepetala in ga je gladila z roko po osivelih laseh. Mož je podprl glavo še z drugo roko in je vzdihnil parkrat zapovrstjo:

„Mhm, mhm —“

Potem je začel pregledovati Jernačevo obleko in je omenil kratko:

„Bo pa ravno za krst —“

Polona je mezdela od veselja, je božala moža, se je privijala k njemu in ga je poljubljala kakor otrok očeta:

„Samo živ mi ostani, moj dobri očka! Kaj bi počela brez tebe?!“

Marka jo je pogledal malce od strani in je rekel z enakim glasom kot vedno:

„Se ve —“

Med tem je še vedno ogledoval Korenovo obleko in je h koncu razsodil:

„Bo že —“

„Ali boš njega za botra“, je prašala Polona in je gorela od sreče.

Marka je prikimal, je odkimal in ni odgovoril nobene besede.

„Samo, da se je tako srečno izšlo,“ je mislila žena in se je veselo lotila običajnih opravkov v hiši —

Na večer je prišel Koren.

„Ali je kaj,“ je pozdravil, ko je stopil v sobo. Krojač ga je pogledal z osornim pogledom.

„Če ni, pa še bo,“ je zacvilil izza mize.

Žena je čula prišleca in ni mogla več sama strpeti v kuhinji ter je prišla v sobo ravno v hipu, ko je Marka izročal Korenu obleko. Jernač se je ozrl po Poloni in se je nasmehnil proti možu:

„Pri vas se pa menda godi nekaj čudnega, Marka. —“

Žena ga je pogledala s porogljivim nasmehom, a Marka je pritrdil:

„Menda —“

„Bo krst, kaj,“ je nadaljeval Koren.

„Bo —“

„Potlej je pa ravno prav,“ je zopet menil Jernač — „zdaj imam novo obleko, če bo treba botra. —“

„O, saj boš kar za — očeta,“ je zacvilil krojač in je pokazal proti vratom.

Polona je prebledela, Koren pa je zaškripal z zobmi in je zarobantil:

„Kaj se vam blede, Marka?“

„Včasih se mi je, zdaj se mi pa ne več,“ je odvrnil Marka in je komaj hropel. „Lahko noč! Lahko kar gresta. — Za tako reč je treba pokoja —“

„Marka —“ je zaprosila Polona.

„Seve, je že prav! Kar pojdita no, pa lahko noč,“ je izbulil krojač oči in je tiral dvojico proti vratom. Ko sta bila zunaj, je obrnil ključ in je počasi lezel v sobo.

„Hudič,“ je robantil zunaj moški glas, ki mu je odgovarjal stisnjen ženski jok.

Marka je slišal vse, je sedel k mizi in je vzel šivanko v roke.

„Zdaj sem pa zopet sam —“

Držal je šivanko z obema rokama in je gledal nanjo kot na sveto hostijo, dokler mu niso zaostale oslabele oči.

Gustav Strniša:

Jutranja.

Na rebri, kot bi poskočila za griček
smejé pastaričica zala —
se breza belí, in čreda nje mala —
pri grmu v dolini se pase grmiček.

Potok — preko skal svetli žarek je pal,
— od solnca odtrgan — na trato zeleno,
in že zablesti kot smaragd in opal,
rubin zardeva z barvo ognjeno.

Rdeča tam detelja — vrag se zagnal
pred budnico dneva v zarjo je zlato;
plašč svoj, ko glas ga zvona je pregnal,
je zamišljen pozabil nad pisano trato.

*Če s potu brčev, Ja peneraš - jaz ne
v tvo, 1/7 19*

— ◆ —

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

X.

S očasno z Mladiko je dozorevalo našemu slovstvu tiste dni tam na Dunaju še drugo dejstvo: ustanovitev novega beletrističnega lista, — novi „Glasnik“.

Komaj je bila prišla poslednja številka Janežičevega „Glasnika“ v svet, že se je pričelo, nele v pismih Levstikovih, ampak tudi javno po takratnem časopisju besedovanje o potrebi takega ali enakega lista med nami, ter o sramoti, da bi ga ne premgli Slovenci. Podpreti da treba Janežiča, da svoj list — nadaljuje.

Že 9. junija je „Slovenski Narod“ v svoji 29. številki prinesel „Od Savine“ jeremiado o naši slovenski razkosanosti, mlačnosti, trmoglavosti in sebičnosti ter klic: „na noge vsi, da zopet zbudimo izvrstnega Glasnika.“ „Pet sto naročnikov mu je zadosti, da vsaj izhaja po sedANJI navadi, in teh bi ne našli med Slovenci?“ Dobro in potrebno da bi bilo tu — Trstenjakovo „literarno društvo“, ki ga pa, češ, — Ljubljana noče!

In štiri dni zatem, 13. VI., je v podlistku svoje 31. številke dal isti „Narod“ spet novo priganjanje v svet: „Še nekaj besed zastran Slovenskega Glasnika.“ Res, da so naši časi nemirni, da vsakogar bolj politika zanima; da zato tudi pisatelji nimajo potrebnega miru za leposlovno vstvarjanje. Razmere da so bolj ugodne političnemu časniku kakor pa „lepoznanskemu“. Premislimo naj le naše čitalnice! Vendar, „Slovenci, čast našega naroda zahteva, da se nam ne pretrga izdava Sl. Glasnika; naj se nam ne oponaša, da še enega edinega lepoznanskega lista vzdržati ne moremo.“ Zatorej, rodoljubje, — nabirajte naročnike in pošljite naročnino g. Janežiču, da bo mogel brez lastne škode nadaljevati izdavo. Vi pa, bogatini naši, ... pred vsemi pokažite ...

Glas vpijočega v puščavi — z dné 13. VI.! Z dné torej istega kakor naslednji list Janežičev Jurčiču — o isti zadevi:

Dragi prijatelj!

Danes sem dal na pošto list g. Stritarju v Vöslau v zadevi „Glasnikovi“, da se določno z Vami pogovorim in ta reč dokončno vravná. Bodite tako dobri, skusite brž do njega priti, ker se da ustmeno lože v red spraviti¹; če bi pa nikar ne utegnili, pišite mu brž, naj Vam naznani, kaj in kako, da vem potem potrebno oznanilo med Slovence poslati.

G. Celestina, ktereга pismo sem prejel, srčno pozdravljam, kakor tudi Vas in druge rodoljube. Ali naj Vam „Cvetnik“ in „družbine bukve“ na Dunaj pošljem ali je dobite v Ljubljani? To v naglici. ZBogom

Vaš

V Celovecu 13/6 68

AntJanežič.

Bilo je torej drugo soboto po binškoštih, ko je Janežič odposlal svoji pismi Jurčiču in Stritarju na Dunaj, ki sta se pa dotedaj že bila odločila (kakor priča nedatirani list Jurčičev Levstiku z dné 10. VI.), da bosta „drugo leto ... sè Stritarjem svoj časopis imela“.² In že naslednji petek, dné 19. VI.,³ je Janežič spisal in poslal naslednje „oznanilo med Slovence“, ki ga je „Slovenski Narod“ natisnil v svoji 35. številki dné 23. junija 1868:

Naznanilo zastran „slov. Glasnika“.

Z veseljem moremo danes vsem Slovencem naznaniti, da slovenski beletrističnik, naj mu bode ime „Glasnik“ ali kako drugače, v kratkem času spet oživi in sicer po zmožnejši roki vredovan, nego je bila naša. Naj mu priteko vsi domorodci v prav obilnem številu na pomoč! — Večini celoletnih Glasnikovih naročnikov smo poslali za povračilo po njih želji „Cvetnik slov. slovesnosti“, pa tudi več drugim gospodom, o katerih mislimo, da jim bode po godu; nekterim se je vrnil denar, drugi naj nam pa brž sporoče, kako in kaj, da nikdo ne ostane na izgubi. — Pri tej priložnosti naznanjamo, da „Glasnik“ ni prenehal izhajati zavoljo pomanjkanja naročnikov (bilo jih je okoli 300 dijaške

¹ Rokopis Janežičev pomotoma: spravite

² Lj. Zvon 1919., str. 298.

³ Istega dné torej kakor je Stritar vrnil z nedatiranim listom Levstiku v Ljubljano drugo in zadnjo korekturo svojo in skončal svoje delo za Mladiko!

mladine in nekaj čez 200 drugih domorodcev), ampak zavoljo preobilnih zaostankov; ponavljamo pa tudi ponižno prošnjo, naj se nam v kratkem času blagovoljno pošlje, kar nam še gre za „Glasnika“, „Cvetje“ in „Cvetnika“.

V Celovcu, 19. junija 1868.

Vredništvo „slov. Glasnika“.

V tistih dnéh torej od 13. do 19. VI. se je glede Janežiča odločila na Dunaju zadeva o Glasniku, — in sicer drugače, kakor je to želelo in si mislilo časopisje: Janežič se je sam odreknil nadaljevanju svojega lista ter pridobil Jurčiča in Stritarja, da sta končno sklenila ter mu tiste dni po 13., a pred 19. VI. izporočila svoj sklep, — da prevzameta Glasnika!

Taka je torej bila stvar dné 19. VI. 1868.! A tu pa se je z Jurčičeve strani naključilo, da so načrti z „Mladiko“ in „Glasnikom“ doživeli nepričakovane izpremembe.

1.

Za „Mladiko“ je Jurčič tam 10. ali 11. VI. obljubil v svojem pismu Levstiku nadaljevanje in konec rokopisa svojega „Sosedovega sina“ — „v enim dneh“. Toda minil je teden, minila sta dva; minila je tudi polovica m. junija, ki se je že nagibal h koncu: toda ne rokopisa ne Jurčiča ni bilo odnikoder v Ljubljano. Levstik je imel medtem drugega posla: 21. VI. izredni občni zbor „Dramatičnega društva“, ki mu je bil tiste dni pravzaprav duša, in ki ga je 21. VI. volilo za svojega predsednika;¹ poleg tega pa priprave pri „Sokolu“, ki je nameraval 28. VI. izlet čez Ježico v Tacen in Št. Vid, kjer je Levstik pripravljajl igro v Kraljičevi

¹ Novice 1868., str. 210 (list 26., 24./VI.); Slov. Narod 1868., 25./VI., šte. 36., — prvo kratko poročilo: „V odbor so voljeni: za predsednika gosp. Levstik Franjo z 42 glasovi, za blagajnika g. Žagar Dragotin z 44 gl., za odbornike pa: gg. Jurčič J., Stritar Josip, Drašlar Pavel, dr. Bleiweis Karol, Gutman Emili, Murnik Ivan, Grasseli Peter, Kozina Juri, Noll Josip, Pour Eduard, Valenta Vojteh, dr. Poklukar Josip, Ravninar Franjo, dr. Papež Fr., Zabukovec Jakob, Bolé Dragotin, Cegnar Franjo in Vavru Ivan. Ker pa zadnji ne more prevzeti volitve zaradi drugih opravil, stopi na njegovo mesto gosp. Lavrič Dragotin.“ Obširen popis tega občnega zbora, in sicer popis Levstikov: Slov. Narod 1868., šte. 38. (2./VII.) ter šte. 41. (9. VII.): „Dramatično društvo. — A. (Iz Ljubljane.)“ — Glavna važnost tega obč. zbora: borba za slovenske predstave v dež. gledišču, ki so v njem tiste čase po milosti takratnega dež. odbora smeli igrati le nemški. In to borbo je neizprosno vodil — sam „trdi“ Levstik!

gostilni ter hodil tja učiti igralce sam osebno.¹ Odtod pač odlasjanje, — da se je šele po dobrih štirinajstih dneh, ker ga je tiskarna pritiskala, vzprožil ter urgiral:

Dragi prijatelj!

V Ljubljani 25/6 868

Vsak dan čakam ali tebe ali rokopisa — zastonj. Kar je bilo rokopisa, postavljeno je že vse. Pošlji brzo, ako hočeš, da knjiga kmalu pride na svitlo. Vsa dozdanja tvarina daje nekaj nad 12 pól (po 16 strani póla); priredi rokopis, kakor veš, da je prav, in kolikor misliš, da bode knjiga debela. Stritar misli, da bi se „Mladiki“ dale take platnice, kakoršne ima „Taliija“. Kaj ti sodiš? Odgovôri naglo!

Pri nas je homotij, kolikor jih more biti. Izgred „Sokolov“ za nedeljo (28. t. m.) je Pajek prepovedal. Ravno grem v sejo; kaj se tam sklene, še ne vém. Narod nad Ljubljano je hotel Sokolovce sprejeti z velikansko demonstracijo, in to je vso stvar naredilo Nemcem (t. j. policijske stranki) neprijetno. Kaj bode iz tega, zveš po časnikih.

Z Bogom!

Tvoj stari prijatelj

Fr. Levstik

Če nimaš novcev, pošlji rokopis nefrankiran (a na recepis) g. Kleinu, jaz zdaj tudi nisem z mošnjo posebno podprt; potlej vse z g. Kleinom poračunita; govoril sem o tem že ž njim.

| Sr. Wolgebom | Herrn Josef Jurčič | Hörer der Bibliothek an der
Universität | in | Wien. | — Poštni pečati: LAIBACH Stadt 25/6 (na znamki);
6¹/₂-8¹/₂ Ab: WIEN 26 VI

Toda Jurčič se Levstiku ni oglasil; namesto njega pa iz svojega Stritar, in sicer že naslednjega dné, v petek:

VÖSLAU

Ljubi prijatelj!

Že zopet Te moram nadlegovati. Jurčič se mi je izgubil. Ali ste ga videli morda kjé pri Vas? Dejal mi je, da pojde moribiti domú — pisal sem mu že dvakrat na Dunaj, pa ni nič odgovora. Janežič mi piše, naj začneva koj izdajati glasnika (!) Vprašal sem Jurčiča kaj misli — pa ni odgovora! Prosim Te, če ga vidiš kjé, reci mu, naj mi piše, vsaj, kje je.

¹ Prim. dopis v Slov. Narodu 1868., šte. 36. (25./VI.: „Iz Ljubljane, 22. junija. A.“): „Namenjeno je bilo, da se bode igrala v Št. Vidu na prostem Vilharjeva šaloigra „Slep ni lep“, ali slavno deželno predsedstvo spoznalo je to igro nevarno (!) in jo prepovedalo. Igrati se bo morala kaka druga igra.“ In res, igrali so burko „Ključec je od smrti vstal“. (Sl. Narod 1868., št. 39., 4./VII.: Listek.)

Prebral sem skoraj vse tiste tri Talije. Ko bi mi bile te reči kaj mari — vprašal bi le naše dramatike, zakaj ne predstavljajo boljših iger, saj to bi jim bilo vse v en kúp — té komedije so grozno žalostne; sicer pa je to prizadevanje vse hvale vredno! — Če vidiš Mladiko, pozdravi jo!

Ne zameri, da Te vedno nadlégujem — pa dobro se imej. Bog Ti daj hladú na duši in na telesu!

Zbogom

Tvoj

Vösl. 26. 6. 68.

stari Stritar.

Levstik je prejel ta list 27. ali morda celó 28. VI., tik pred narodnim praznikom torej ali pa celó na praznik sam, ki ga je slavila „nova“ Ljubljana (na strašno jezo „stari“ Ljubljani) v svoji okolici vendarle, navzlic vsem policijskim oviram, tisto nedeljo 28. VI.! Bil je Levstik seveda tudi pri Sokolskem izletu, in sicer, kakor je bil takrat sloves o njem, da „bo izlet v Narodu popisal“. Šel pa ni z izprevodom, ampak ga je čakal pred Tacnom; in tam je prvič v življenju videl 18letno „dete“¹, Koširjevo Franjo, izbrano, da sprejme tisti dan sokolsko narodno manifestacijo z ogovorom, ki ga je bil prinesel dan, dva popreje materi v hišo takratni domači župnik, blagi narodnjak Anton Namrè. Pričakovalo je „dete“ izprevoda zaradi hude vročine v senci drevesa, ko pristopi tja v isto senco neznan mu še takrat gospod s šalo, ter takrat še brez vsake druge misli, le češ, bo treba li kaj suflerja?²

Šele v torek 2. VII. (ter ne 2. VI., kakor se mu je pomotoma zapisalo)³ je Levstik (istega dné torej kot je bila v Ljubljani

¹ Levstikova lastna beseda z dné 4. II. 1887.

² Novice 1868., str. 217. (I. VII.): „Nekaj streljajev pred vasjo sprejme Sokolovce velika množica ljudstva z prelično zastavo, ter tej množici na čelu stalo je 20 deklet“. — In: Slov. Narod 1868, šte. 39. (4. VII.): „Pa je bilo treba naprej proti Tacnu, kjer je bila v zelo okinčani cerkvi sv. maša, pri kateri so peli ‚Sokolovci‘ in jih spremljajoči pevci čitalnični. Tu na meji pred Tacnom bil je eden naj lepših trenutkov vsega izhoda. Z veliko trobojno zastavo čakala je množica ljudstva ‚Sokole‘ in na čelu deputacije več ko 20 deklet okinčanih s cveticami.“ — Levstik je ob prihodu Sokolov, stoječ pod istim drevesom, zaklical: „Govor!“ ter takó opozoril sprevod, da ni šel v velikem trušču in navalu ljudi kar mimo, ampak obstal k sprejemu. Govor Franjin so natisnile Novice in Narod. (I. c.)

³ Najpoprej je bil sicer zapisal Levstik 1/6, a potem 1 pretvoril in popravil v 2. Poštni datum dunajski: 4/7 — priča, da je list res iz m. julija, če bi že ne zadoščala vsebina njegova sama.

kazenska razprava zoper „Triglav“ zaradi Levstikovega članka „Unsere Deutschliberalen“) — ob vseh teh dogodkih odgovoril slednjič Stritarju:

7. Dragi prijatelj! V Ljubljani [1]2/6 (pravilno: 2/7) 868

Vprašaj me, kje je Jurčič. Jaz toliko vem, kolikor ti. Pisal sem mu, naj pošlje rokopis, ali sam pride v Ljubljano.² Nič! Ón teden³ mi je g. Tomšič, „Narodov“ vrednik, v Ljubljano prišel, pripovedoval, da Jurčič prevzame „Narodov“ podlistek za 30 gld. na mesec; morda je uže v Mariboru, od koder je bajè dobil uže 50 gld. plače na vèzmje. „Mladika“ je uže pred enim tednom [in pol] bila vsa postavljena, kar je rokopisa; zdaj bi bilo uže vse lahko gotovo z vezanjem in vsem, da Jurčič ni zaostal z rokopisom; 12 pól (po 16 strani) je zdaj pri bukvovezu; Jurčičeva povest še ni dokončana. Pisal sem o Jurčiči tudi v Maribor g. Tomšiču, morda je tam.

Kar se dostaja „Talijs“, prav sodiš; ali nekaj ti moram opomniti. Imamo že mnogo starih iger prestavljenih, nekatere že celo od 1848. leta, in menim, da se morajo vsaj z večine [vse] potiskati, ker nam vsega še manjka; saj veš da je šele začetek naše dramatike. Za praktično rabo zdaj, dokler delamo samo z diletanti, ne potrebujemo ne dolzih komedij ne tragedij, ker imajo preveč oseb, nego samo igrice z malim številom oseb, in take so z večine vse, do zdaj prestavljene in dramatičnemu društvu za tisk poslane. Prijatelj, torej potrpi! Kadar si dobo-demo igralce ter [si] kako oskrbimo igrališče, potem bode vse drugače.

Zdrav ostani!

Tvoj stari prijatelj

Levstik

Naslov: | Sr. Wolfgang | Herrn Josef Stritar | in | Vöslau | bei Wien |
 ŠNro 137. | — Poštni pečat ljubljanski je odtrgan z znamko vred; dunajski:
 Vöslau 4/7 68

Z obratno pošto, takoj istega dne kakor je prejel Levstikovo poročilo, pa Stritar:

¹ To pravdo je Levstik podrobno opisal v „Narodu“: štev. 36. (25./6.: „tožba zarad hujskanja narodnosti po § 301 k. z.“); štev. 37. (27./6.); in poročilo o razpravi sami („Tiskovna pravda Triglava. Iz Ljubljane. A.“): štev. 40. in 41. (7. in 9. VII. 1868).

² Bilo je to 25. VI.

³ Torej pred 28. VI., ker tisti teden od 21. — 28. VI. 1868.

Dragi prijatelj!

Ne morem se prečuditi temu, kar mi pišeš. Kdaj mi je dejal že Jurčič, da Ti je poslal že vso povest! Včeraj še sem govoril na Dunaji z njim — vprašal sem ga, ali vé kaj, kakó je z Mladiko. Dejal mi je, da nič ne vé, kér mu [ni] ničesar ne poročiš. Ravnokar sem mu pisal dvé pismi, eno na Dunaj, eno v Maribor (ker mi je dejal da pojde kmalo tje) in sem mu poročil — kar mi pišeš!

Vse to je prav neprijetno, in malo na korist Mladiki, ki tako strašno počasi poganja — ljudém bo že dolg čas!

Ne bodi hud, da se Ti toliko sitnosti dela! Tudi ne zaméri — kar sem dejal o Taliji, v take reči se ne bom več méšal!

Dobro se iměj — serčno Te pozdravlja

Tvoj

stari

Vösl. 4/7 68.

Stritar.

(Dalje prihodnjič.)

Pavel Golia:

Brez sna . . .

Iz zbirke: Harpa izgnanika.

Svetilka dogoreva,
 a ena le ni in ni.
 In noč čez okno zeva.
 Zdaj se zabliska. Zagrmí.
 Spet tiho. Noč in molk.
 In padanje dežjà za steno,
 kot da tekó obilne solze
 za strašen dolg,
 ki zanj ni odpuščanja, ne odveze.
 In leno, leno
 gre čas naprej. Ne gre, a leze.

Marija Kmetova:

Božja pot.

Pisal je, da pride.

In Anka misli nanj, in srce drhti.

Beli metulji plavajo v srebrnem ozračju, kakor biseri se zaleskečejo muhe v zlatih pramenih; in majnice gorijo in glicinije pripovedujejo pravljice.

Anka sloni na oknu. Solnčni žarki utripajo na svetlih laseh in svetle misli ji gledajo iz oči.

„Zdaj pride — še malo in pride. Z lahкими koraki bo prišel; tam izza ogla bo stopil in nemirno bodo begale njegove oči. Pogledal bo po cesti navzgor in po cesti navzdol in bo čakal. In prišla bom k njemu, in oko se bo poljubilo z očesom in drhtele bodo roke in prsti se bodo ovili prstov in nebesa bodo odprta.“

Anka se vzravna in pogleda po sobi. Vzame uro v roke in posluša utripajoče kolesje. Ali stojijo kazalci? Ali se premičejo? Kakor večnost so minute.

Poravna si lase in se ozre v ogledalo.

Nasmehne se.

„Tako ga bom pogledala in tako. Duša bo govorila iz oči, a besed ne bo dolgo ne. Potem bo dejal:

„To si ti.“

„To si ti in to sem jaz.“

Ali drugače?

Ali ne bo šel po cesti navzdol in bo šla tiho za njim in bo stopila tik njega? Takole? In se bo doteknila njegove roke, le s pogledom se je bo doteknila — in vedel bo? Ozrl se bo.

„O!“

„Da,“ poreče in se nasmehne.

„In potem?“

O, in potem!

Obraz pokrije z rokami in topla rdečica polzi po vratu, po ušesih, po licu, in lasje vztrepečejo.

„O, in potem!“

Obrne se hitro, pogleda uro — Še ni čas, še zdaj ne.

Tiho gre v drugo sobo in sede na zofo, zapre oči in ga gleda; dolgo, dolgo. Srce bije hitreje in hitreje.

Sklone se, vzame knjigo z omare, drugo in tretjo. A črke so tuje in neznane in listi so ledeni in mrzli.

Kaj knjige, kaj črke, kaj vse, vse drugo.

Še ni čas, pa Anka ne more več,

Pogradi po krilu in bluzi, pristopi k ogledalu in skrivnosten nasmeh se zaziblje krog ustnic. Potem dene klobuk na glavo.

„Zdaj torej, zdaj.“

Globoko zavzdihne, sklene roke pod brado in stisne prste in zapre oči.

Z dolgim pogledom se ozre po sobah in gre.

Počasi gre, kakor s prevdarkom. Vsaka stopinja ji je sveta.

Gre po poti ljubezni, v tempelj ljubezni gre. Tako ji je kakor pred Bogom samim. — Pobožna gleda list za lističem na mladem drevju, pobožno gladi metulje s pogledi in gre počasi, počasi in povsod je on.

Vse to širno, modro nebo: saj to je on. Vsa ta bela, bela cesta: saj to je le on. Zvrti se ji v glavi, da mora obstati. Ne čuti sebe in ne tal pod seboj. Sence gredo mimo nje.

Kaj je ni nekdo pozdravil?

Kakšne čudne obraze imajo danes ljudje! In hiše so kakor iz papirja.

Še malo.

In tam, tam za onim oglom . . .

Anka spet obstane.

Vsako stopinjo bi poljubila, vso to sveto pot bi objela. Sveta pot, božja pot.

„Ali ni tam? Seveda, tamle je.“

In stisne se sama vase in stopa nalahno in počasi, kakor bi hodila po belih, mehkih rožah.

„Tam stoji . . .“

„Brat je odšel s prvim vlakom in pozdravlja,“ jo udari glas po glavi.

Anka se ozre v mrzlo lice in se nehote nasmehne.

„Hvala; saj sem vedela, da ga ne bo, hvala.“ *Kaj ste hoteli p. v besed.*

LISTEK.

Štiridesetletnica Danila. 23. maja je praznoval najstarejši član našega gledališča, živa kronika njegova, njega najzvestejši oproda in ud, Anton Cerar, štiridesetletnico svojega umetniškega delovanja. Moral ali lahko bi jo bil že pred tremi leti: toda nemila usoda, ki je zadnja desetletja pregnjala našo Talijo in Danila ž njo vred, je zakrivila, da se je to redko slavje lahko vršilo šele sedaj, ko so se v dom naše umetnosti zopet povrnile Muze.

Anton Cerar je bil rojen v Ljubljani 15. julija 1858 in se je že kot re-
 alčan udeleževal dijaških predstav v nemškem jeziku. Praktično misleča mati je v njegovih šolskih neuspehih videla posledice tega njegovega navdušenja za oder, zato ga je vzela iz šole, posadila na tronožni stolček in ga posvetila šilu in kopitu. V tej stroki je postal pravi mojster, vendar pa se Taliji ni izneveril. Sodeloval je še nadalje pri dijaških predstavah, kjer ga je opazil V. Eržen, ki mu je pomogel, da je 10. decembra 1877 v deželnem gledališču nastopil v Birch-Pfeifferjeve „Lowoodski siroti“. Uspeh je bil tolik, da se je lahko posvetil gledališču, kjer si je po črnogorskem knezu nadel ime „Danilo“. Ko so na koncu sezone 1877/78 slovenske predstave ponehale, je nadaljeval v „Katoliškem rokodelskem društvu“ do l. 1880, ko je zopet nastopil s družbo požrtvovalnih diletantov v deželnem gledališču. Takrat se je v deželnem gledališču v Ljubljani smelo igrati v slovenskem jeziku samo — dvakrat na mesec! Ko je gledališče l. 1887 pogorelo, se je s svojo družbo preselil v „Čitalnico“ in šele leta 1892 je zopet nastopil v novi stavbi kot Friderik Celjski v „Veroniki Deseniški“. V tej dobi je še bil zvest svojemu stolcu; kako bi naj sicer živel z gažo 8 fl na — leto! V novem gledališču se je smelo igrati že po dvakrat, včasih celo trikrat na teden! To število se je šele v sezoni 1909/10 zvišalo na pet predstav na teden; šele sedaj je Danilo lahko popolnoma zamenjal tronožni stolec s koturnom. Domači strankarski boji in nazadnje še svetovna vojska pa so našemu gledališču delali neprestane težave. Danilo si je med tem pomagal s predstavami v „Mestnem domu“; ob našem preporodu pa je bil prvi, ki se je oglasil v „Jugoslovanu“ 9. febr. 1918 „Za preporod našega gledališča“.

Ta kratka skica naj poda približno sliko izredne vztrajnosti in ljubezni, s katero se je Danilo ves čas oklepal našega gledališča. Po večini samouk je bil dolga leta njegov artistični vodja in glavni igravec; poleg klasičnih figur Goetheja in Schillerja je igral tipe Jurčiča in Kersnika, z enako vnemo in uspehom pa Sudermannove pastorge, Ibsenovega Ozvalda ali Ranka, Hauptmannovega Nickelmanna, Tolstega Mitriča ali Cankarjevega Kremzarja in župnika v „Kralju na Betajnovi“. Preigral je vso običajno skalo, ki vodi od mladih ljubimcev preko zrelih bonvivantov v solidni, simpatični krog ustaljenih „značajev“. Samo za „intriganta“ ni imel nobenega darú, niti na odru niti v življenju. — Vedno zvest slovenski zemlji in slovenski kulturi je imel pogled uprt tudi dalje! Sestavil je „družbo slovenskih igralcev iz Ljubljane“ in šel ž njo na pot, ki ga ni privedla samo do Trsta in Nabrežine, ampak tudi v hrvaško Primorje,

Banovino in celo tje doli v Belgrad, Šabac, Kragujevac in Niš (1905). V svojih poročilih o teh potovanjih, ki jih je napisal v podlistku „Slovenskega Naroda“, ni pozabil povedati, da je na edinstvo Srbov in Slovencev pil petnajst let staro vino in da je celo — NB! brez suflerja! — napil na častniškem komersu kralju in njegovi vojski.

Naše gledališče in občinstvo mu je to njegovo izredno ljubezen in požrtvovalnost tudi vračalo. To se je pokazalo že ob njegovi 25 letnici, ki jo je slavil 10. decembra 1902, še bolj pa ob njegovi 40 letnici. Glavo mu poleg lovorja ovija sicer že tudi mistična tenčica gledaliških legend, to pa pri njem še ni nobeno znamenje starosti. Še vedno čil, živahen in podjeten gradi peto desetletnico v službi naše Talije. Težko je pisati o njem, ki je tako ozko spojen z zgodovino našega gledališča, da se od nje odtrgati ne da. Ko se bo pisala ta, se bo šele videlo, kaj je bil in je našemu gledališču njegov „Danilo“. Da bi mu bil ohranjen še mnogo let!

— on —

L. C. Meurville: *Rêves & Glanes, vers libres, chansons et poésies*. Ljubljana 1919. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 61 str. 4 K.

Od 25 pesmi te zbirke je 8 prevodov iz slovenščine in s temi se hočem natančneje pečati. Na čelu jim je Župančiču posvečen sonet „Prešeren“. Omenil bi o njem le, da so zevi „tu as“ (trikrat!) in „qui a“ oblike, ki so strogo prepovedane v francoskem verzu, in pa, da 9-zložni verz „Ton génie cria sa détresse“ ne spada v sonet z 8-zložnimi verzi.

Nadpisi večine pesmi — posvetila raznim ljubljanskim damam — dajejo knjigi nekak čuden, skoraj bi rekel, reklamni značaj, ki bi se ga resno literarno delo moralo ogibati. Zakaj so ta posvetila dvojne vrste, ena „à“, druga pa „pour madame“ ali „mademoiselle“, si pač ne vem tolmačiti. —

Fritz Gundlach je v predgovoru svojih prevodov iz francoske lirike (Reclam. št. 4621—25) natančno začrtal, kako se morajo prevajati poezije. Med drugim pravi: „... von der Länge (Silbenzahl) der Originalverse, den Reimordnungen und den Reimarten (männlichen und weiblichen Reimen) sollte der Übersetzer ohne Not nicht abweichen. Denn die Form eines Gedichtes ist etwas Wesentliches an ihm, von der Form hängt zum großen Teil die Schönheit des Gedichtes ab. Bei manchen Gedichtarten ist ja ein Abweichen von der Form beim Übersetzen von vornherein überhaupt ausgeschlossen... beispielweise bei Gaselen, Rondellen, Kanzonen, Terzinen... Ist man nun beim Übersetzen so schwieriger Gedichtformen ohne weiteres an ihre getreue Wiedergabe gebunden, warum soll man da bei einfacheren Formen vom Originale abweichen? Dazu liegt nicht der geringste Grund vor. Werner Schönemark sagt in dem Vorwort zu seinem „Französischen Liederbuche“ ganz richtig: „Ohne Not und nur aus Bequemlichkeit von der metrischen Form des Originals abzuweichen, ist dem Übersetzer nicht gestattet... Die Schwierigkeit besteht eben darin, unter und trotz enger Anlehnung an die Originalform auch den Inhalt getreu wiederzugeben. Und das ist mit ganz vereinzelt Ausnahmen sehr wohl möglich. Allerdings gehört dazu eine unermüdliche Ausdauer.“

Samo ob sebi je umevno, da se mora prevajavec strogo držati metričnih pravil jezika, v katerega prevaja. In tu tiči največja težava, če ima jezik izvirnika drugačna pravila. To je stvar, ki oddalji francoski prevod od slovenskega izvirnika, ravnotako kakor pristne slovenske rečenice, ki se ne dajo

dobesedno prevesti. To je različno bistvo verzifikacije in jezika, ki povzroča, da prevod nikoli ne more dosegati izvirnika. V vsem drugem ga pa mora dosegati, in če ga ne dosega, gre to na račun prevajavca.

Oglejmo si Meurvilleove prevode!

Prešernovo „Nezakonsko mater“ je prevel s „Fille-Mère!“ (klikaj je Meurvilleov). Izvirnik menja število zlogov v verzih, večina verzov ima 8 ali 9 zlogov, eden 7 (Meni mladi deklici), eden 10 (Kar sem prestala, pozabljeno je). Ker se na tak način ne sme spreminjati število zlogov v francoščini, se je odločil prevajavec povsod za 8 zložni verz. Edino četrti verz se mu je ponesrečil. Ima namreč 9 zlogov: Qui, naissant, m'a mise hors la loi!

„Hors“ ima soglasniški h in se brezglasni e pred njim ne elidira, temveč šteje kot zlog.

Prevajavec se je v tem, kakor tudi v ostalih prevodih strogo držal starega francoskega pravila o sosledju rim, ki določa, da se morajo vrstiti dvojice ženskih verzov z dvojicami moških, da torej pesem ne sme imeti samo moških ali samo ženskih rim. To pravilo že zdavnaj ne velja, že Béranger je pisal pesmi s samo moškimi rimami, n. pr. „Le Marquis de Carabas“. Prevod „Nezakonske matere“ bi se mnogo bolj približal izvirniku, če bi bil prevajavec obdržal Prešernove same moške rime. Začetne rime Prešernove *aabbccaa* je skušal posnemati z *aabbccbb*. Vsebina prevoda se mestoma precej oddaljuje od izvirnika. Kdo bi v „cher petit à la tête blonde“ spoznal „dete ljubó, dete lepó“? Da je vprašaj, ki ga je stavil Prešeren na konec prve kitice, spremenjen v prevodu v klicaje, pač ni potrebno. „On, ki je pravi oče tvoj“ je prevedeno kar na kratko s „ton père“ pridejano je pa „sans baisers te laisse“. V 5. kitici, ki primeroma še najbolje odgovarja izvirniku, je prevajavec zamenjal dvojici verzov:

Lorsque j' aperçois tes sourires	Méni nebo odprto se zdi,
De mes douleurs j' oublie les pires;	Kadar se v tvoje ozrem oči,
Quand je regarde dans tes yeux,	Kadar prijazno nasmejaš se,
Je crois voir s' entrouvrir les cieux:	Kar sem prestala, pozabljeno je.

Trije značilni začetki „kadar — kadar — kar“ bi se morda le dali izraziti v prevodu; vsaj prva dva s „quand — quand“, med tem ko ima prevajalec „lorsque — quand“, lorsque menda le zaradi tega, ker bi mu pri quand manjkal en zlog v verzu. S tem se je pa spravil ob enak začetek obeh verzov. Dobro se mu je pa posrečila podobnost verzov „Vendar presrečno ljubim te“ in „Vedno bom srčno ljubila te“: „Je te chéris d' amour profond“ in „À toi va mon amour profond!“ — (čemu klicaj?)

Prešernova „Izgubljena vera“ (La foi perdue) ima v izvirniku 8zložne verze, razen predzadnjega, ki ima 9 zlogov (Srcé je mój biló oltár). Prevedena je pravilno v 8zložnih verzih, le dva sta napačna:

„Tu me l' as ravie d' un regard . . . — Je t' avais crue divinité.“

Brezglasni e v ravie in crue se šteje kot zlog, ker stoji pred soglasnikom; oba verza sta torej 9zložna in ne spadata v pesem z 8zložnimi verz. Po obliki kakor tudi po vsebini se ta pesem bolj približuje izvirniku ko Fille-Mère, dasi moti poznavavca izvirnika mašilo „grands“ takoj v prvem verzu:

„Célestes brillent tes grands yeux — Nebeško sijejo oči.“

„Sveta, čista glórija“ bi se dala morda tudi bolje izraziti kakor „de jadis la paix bénie“. Trije klicaji na koncu pesmi, ko ima Prešeren piko, so pač neumestni

Splošen utis prevoda „Pod oknom“ (Sous la fenêtre) je zadovoljiv, ker je vsled značilne menjave verzov vsaj za oko podoben izvorniku. Slovenskim 4 zložnim verzom odgovarjajo enaki francoski, toda naglas je spremenjen:

! × ! ×
Luna sije,
Kladvo bije

! × ! ×
Pred neznane
Srčne rane.

V prevodu pa:

× ! × !
La lune luit! (spet sklicaj)
Tardive bruit

Mon cœur dolent,
— Jadis content, —
(čemu pomišljaji?)

Izvorniku bi bolje odgovarjalo, če bi bil vzel prevajavec 5 zložne ženske verze à la Verlaine: La lune blanche, ali samo „Lune blanche“.

7 zložni verzi v tem prevodu odgovarjajo izvorniku le tam, kjer imajo moške rime, na pr.: „Ko nebeške zvezdice . . . Me srcé, povej, al ne. — Seuls les astres le sauront! (in že spet klicaj) . . . Dis, si tu m' aimes ou non.“ Škoda, da se je tudi tu držal prevajavec zakona sosledja rim in menjal moške in ženske rime:

Ak bojiš se govorit. —
Kaj sirota čem storit!

„N'oses tu parler! . . . D'un geste! . . . (prisiljeno)
Ma chanson meurt et je reste!“

Splošno je prevod dober, če se pomisli na težave, ki jih stavi oblika.

V prevodu Gregorčičeve „Mojo srčno kri škropite“ (De mon cœur répandez le sang . . .) odgovarja merilo izvorniku, samo verz „Rendra jolies comme fées“ je napačen, ker ima en zlog preveč. Škoda je, da je v drugem verz „Po planinskih solnčnih tleh“ — „Sur la terre ensoleillée“ značilni izraz „planinskih“ izpuščen. Drugače je prevod prav dober.

Pod naslovom „Viens, près de moi reste sans crainte . . .“ bi pač ne slutili Gregorčičevega „Pogleda v nedolžno oko“. Moške rime so v prevodu nadomeščene z ženskimi in obratno in s tem je ves ritem in splošni utis spremenjen, tako da se izvornik ne da spoznati:

Viens, près de moi reste sans crainte, } ženske rime
Doux ange à l' innocence sainte: }

A mes côtés sieds-toi, } moške rime
Dans les yeux regarde moi! }

Nikar, nikar se me ne boj, } moške rime
Nedolžni, nežni angelj moj }

Le semkaj k meni sedi, } ženske rime
Okó v okó mi gledí }

Starinskemu „l'heur“ v zadnji kitici bi se morda le dalo izogniti.

Gregorčičev „Izgubljeni cvet“ je prava pesem, to je pesem, da se poje. Skušajmo peti prevod (*La fleur perdue*) — ki je, kar se tiče števila zlogov¹ in rim točen — po znanem napevu. Ne gre! Zapijmo na pr. verz „Pourquoi ton teint sans hale!“ Nemogoče ga je spraviti v slovenski napev, ima namreč za petje en zlog preveč (kakor vsi ženski francoski verzi), ker se namreč francoski brezglasni e na koncu verza poje (izgovarja), kakor vsak drug samoglasnik in torej ni nem.

Nastane temeljno prašanje, ali naj se pri prevajanju slovenskih pesmi v francoščino francoski končni brezglasni e tudi šteje za zlog, ki odgovarja slovenskemu končnemu nenaglašenu zlogu. Ali, drugače izraženo: Ali naj se vsaka slovenska ženska rima izrazi v francoščini z brezglasnim e (ki je edina francoska ženska rima!) in ali naj se ta šteje kot zlog? Moj odgovor je: da! Pojdimo nazaj k verzu „Luna sije“. Rekel sem, da bi ritem „lune blanche“ bolje odgovarjal izvirniku ko Meurvilleov „La lune luit“. In zakaj? Ker se to ne da peti po znanem napevu; pač pa „lune blanche“.

Iz teh razmotrivanj izvajam za bodoče prevode iz slovenske poezije v francoščino zakon, da se mora brezglasni e na koncu francoskega verza vštetiti v število zlogov; na pr. slovenski verz s poljubno žensko rimo ima 6 zlogov; ta se mora prevesti, da prevod odgovarja izvirniku, s 5 zložnim francoskim verzom + brezglasnim e, to je skupaj 6 zlogov; ne pa morda s 6 zložnim francoskim verzom + brezglasnim e (kakor je to delal Meurville²), kar bi odgovarjalo v slovenščini 7 zložnemu verzu z žensko rimo.

In drugi princip, ki naj ga prevajavec upošteva, je pa ta, da se ne drži več starinskega francoskega pravila o sosledju rim, ampak tesno držeč se slovenskega izvirnika prevaja njegove moške rime z moškimi, ženske pa z ženskimi.

Če bodo v bodoče prevajavci upoštevali ta dva principa, bodo prevodi vse drugačni ko Meurvilleovi, to se pravi, podobnost prevoda izvirniku bo veliko večja, ne da bi se morda s tem količjak grešilo zoper francosko metriko.

Razen omenjenih prevodov ima knjiga še dva „Un cœur humain est chose sainte . . .“ (spet tiste tri pikice) to je Gregorčičeva „Srcé človeško sveta stvar!“ in „Les Revenants“, Jenkove „Obujenke“. Pri prvi bi samo opomnil, da je verz „Douce, une parole ouvre le cœur“ prav neroden in da sta konca verzov: „Mais parmi les fleurs où tu bus Ce que tu sèmes, le sais tu?“ — neblagoljna.

V „Les Revenants“ je prevajavec rime prenestil, na mesto moških je postavil ženske in obratno, kar je po mojem mnenju čisto nepotrebno, sicer se pa ta prevod čita najbolj gladko izmed vseh.

Na koncu bi še omenil — kar sem mestoma že namignil — da je klicajo- in pikomanija v tej knjigi malo čudna, ne francoska.

Dr. Pavel V. Brežnik.

Die Südgrenze der deutschen Steiermark. Denkschrift des akademischen Senats der Universität Graz. Mit 2 Kartenbeilagen. Graz, 1919. 8° 58 str.

Graška univerza je izdala to spomenico v nemškem, francoskem in angleškem jeziku z namenom, da utemelji nemške aspiracije po južni, slovenski Štajerski. Spomenica hoče doseči ta namen na podlagi zemljepisnih argumentov,

¹ Izvemši napačni verz „Elles étaient cueillies . . .“ (spet tri pike), ki ima en zlog preveč.

² Zato so vsi njegovi verzi daljši ko v izvirniku!

ki so po eni strani zemljepisno-prometne, po drugi zemljepisno-gospodarske nature, dalje zgodovinskih in kulturno-historičnih dejstev. Izredno nehvaležen posel je, govoriti o takšnem poskusu; problem je namreč tako enostaven, da bi zadostovalo par stavkov, namesto da se poskuša utemeljevati na par tiskovnih polah. Želja hodi povsod pred dokazovanjem in vodi znanstvenike po poti, na kateri smo bili vajeni gledati žurnaliste vsakdanjih političnih listov. Zato vse razglabljanje ne presega vrednosti in tehtnosti Tagespoštinih političnih uvodnikov, le s tem razločkom, da se govori s pomočjo strokovnega substrata znanih nemških geografov (n. pr. Krebs, Sieger) ter podrobne, zlasti gospodarske statistike, vporabljene po znanem načinu, po katerem odtehta nemštvo Maribora vso bližnjo in daljno slovensko okolico.

Zavračati argumentacijo v podrobnem, se mi ne zdi vredno. Spomenica zahteva dravsko dolino zase zato, ker so tu industrijska podjetja, trgovina, „die alte deutsche Kulturarbeit“, dalje zahteva za Nemško Avstrijo vse to slovensko ozemlje zato, ker stoje tu „kerndeutsche Städte Marburg, Pettau“ itd. in mnogoštevilna „deutschfreundliche Steirer-Partei“ („Štajerec“), ker ima dežela dobro vpeljane trgovske, železniške ter sploh gospodarske zveze z Nemško Avstrijo in ker so ti kraji „für die Versorgung Deutschösterreichs mit Wein, Geflügel, Eiern, Obst und Gemüse wichtig, ebenso für den Viehandel, vor allem mit Rindern und Schweinen, aber auch Pferden!“ — Brezplodnega (prerekanja zoper to ideologijo smo siti do grla in smo se ga srečno rešili na gordijski način. Če ima takšna spomenica kje na odločujočem mestu efekt Robert Sieger, profesor geografije na graški univerzi, je kot izvedenec za zemljepisne zadeve pridržen nemško-avstrijski delegaciji v Parizu), našemu najokornejšemu zastopniku ne bo težko, navajati od točke do točke tehtnejše protargumente; literarno zavračanje pa se mi zdi absurdno, nekako anahronistično. To vse so že opravili naši dnevnikarji za časa deklaracijskih bojev.

Ant. Loboda.

V spomenici graškega akademskega senata je na več krajih tudi govor o jezikoslovnih stvareh. Le par ocvirkov hočem tu navesti, da si more čitatelj sam ustvariti zaslužen sodbo o vrednosti spomenice.

Tako pišejo graški učenjaki n. pr. str. 26.: „Die Deutschen, die sich spätstens im Jahre 874 in Poetovio niederliesen, behielten den Namen als Petov und Pettau bei. Das slovenische Ptuj (= fremd) erscheint erst nach 1780 — — —“. Slovensko krajevno ime torej po njihovem ni nič drugega kot znani pridevnik *tuj*, ki ga pišejo Slovenci v stari in še (redkeje) v novi dobi tudi *ptuj*; o grafični dvojici *tuj-ptuj* gl. Ramovš, Čas. za slov. jez. knjiz. in zgod. I. 134. O tej malo srečni razlagi nočemo dalje izgubljeni besedi, marveč si hočemo ogledati resnico. V rimski dobi se je mesto zvalo *Poetovio*. Večino starih rimskih mest je slovenski naval uničil; kakor pa so Slovenci sprejeli od prejšnjih prebivalcev, ki so v prvi dobi po slovenski okupaciji še živitarili med njimi, marsikako ime reke in gore, tako so sprejeli tudi ime *Poetovio*; da, celo zelo verjetno je, da to mesto ob prihodu Slovencev ni mnogo trpelo, kakor nam priča kontinuiteta cesarskih novcev (do XIV. stol.) v tem mestu. Rešila ga je prometna zveza z vzhodom. Od pred-slovenskih prebivalcev (Romanov) so torej Slovenci prevzeli ime in ga potem po svojih lastnih glasovnih zakonih dalje izpreminjali: *Petóvio* (e je bil širok, končni

o širok in reduciran, ne polnoglasen, *o* ozek, kakor nas uči vulgarna latinščina) je prešlo čisto pravilno v *P. tóuj* (glede —e— v —o— prim. *Glemóna* — * *gl. mán*; glede —io— v —j— prim. *Aquileia* — * *ogwlejt*); —ow— je dalo po asimilaciji —u— in polglasnik je vsled slabe pozicije izpal istočasno s končnim polglasnikom: *Ptáj*. Ko se je pričela nemška kolonizacija, so govorili Slovenci *P. táj*. Nemški kolonisti so navadno prevzeli slovenska imena, kakor sem glede nekaterih takih imen že pisal v Ljub. Zvonu, l. 1916, str. 668. Tako je mislil tudi Krones, Die deutsche Besiedlung, pos. odt. str. 40., da so Nemci sprejeli tudi svoj *Pettau* od Slovencev in graški pisatelji bi storili manjšo in bolj opravičljivo napako, ako bi mu sledili — seveda bi potem ne bil njihov aneksionizem sit! Vse pa kaže, da Nemci niso prevzeli slovenskega *Ptuja*, ki bi se sicer moral glasiti v njihovih ustih * *Ptau*; prevzeti so ga morali od Romanov, ki so se torej še dolgo časa ohranili v mestu, kar pa ni nič čudnega, ako pomislimo, da omenjajo Romane še v letih 748 — 788 na Solnograškem, gl. Salzburger Urkundenbuch, str. 5, 7, 8, 15, 19, 23, 32, 44. Zato so tudi prvi zaznamki našega imena v listinah tako podobni stari obliki: *Bettobia*, *Pettouia*, *Petouia* itd. Nemci so torej sprejeli romansko obliko, iz katere je nastalo današnje *Pettau* (preko *Pettou*, *Pettowe*). Da pa listine nimajo slovenskega imena, je povsem umljivo; listine so pisali nemški gospodarji, zaslužnjeni slovenski narod pa je govoril svoj *Ptuj*, ali danes *Ptúi* (sv. Barbara v Slovenskih goricah); *Ftúj*, *Ftúic* (= prebivavec Ptuja) v pesniški dolini, Ilesič, Afsl Ph. XXI. 203, navaja še nom. *Optü* in acc. *vújptü* (iz *vü-ptü*), ki je tudi oče nom. *Optü*, ki mi sicer ni znan; Prljeki rabijo tudi za nominativno obliko *vüptü*.

Predalec je šel nacionalizem tudi pri navedbi slovenskih tujk iz nemščine (str. 34). Tako n. pr. ne more biti govora o tem, da je beseda *stol* iz nemškega *Stuhl*, ker je to glasoslovno nemogoče. Besedi sta si pač v indoevropskem sorodstvu, ker sta obe iz korena *stá-* in sicer je stekl. *stol* iz *st-ol-o-s* ali še verjetneje iz * *stá-lo-s*, nemški *Stuhl* (stvn. svn. *stuol*, got. *stóls*) pa iz * *stá-lo-s*. Ako je Kopitar, Wiener Jahrbücher der Literatur, XVII B. l. 1822 imel *stol* za tujko (iz n. *Stuhl*), je to odpustljivo; danes pa je kaj takega znamenje velikega neznanja. Dalje ne more biti *soba* (*šoba* je vse kaj drugega) naravnost iz n. *Stube*, kar je dalo v slov. *izba*, *ispa* iz *ist-va*, marveč je iz madžarskega *szoba*, ki je tudi iz n. *Stube*; navsezadnje pa *Stube* tudi ni pristna germanska beseda (iz romanščine). Pripomniti še moram, da so nekatere besede tako napisane, kakor jih ljudstvo nikjer ne govori n. pr. *stala* (nam. *štala*), *bleach* (nam. *pleh*), *zeczlj*, (nam. *žeselj* ali — kakor pravijo na Štajerskem — *zeczlj*), *žlaht* (nam. *žleht*), *panta* (nam. *pant*) itd. Naravnost nepojmljivo pa je tole: za izposojenko imajo „radlo und ralo (Arl und Adl, die alte Pflugform der Nordostgermanen und der Alpendeutschen)“; zdi se, da so uredniki menili, da je *radlo* nekaka kontaminacija iz n. *Arl* + *Adl* (*Adl* je dialektična oblika za *Arl*); *radla* Slovenci že nad 1000 let nimamo, temuč le *ralo*. Navadno so doslej germanisti menili, da je n. *Arl* iz slov. *ralo*, prim. Falk-Torp pri Ficku⁴, str. 18, s. v. ar 3. „... asl. ralo (aus ar-tlo) n. Pflug (woher mhd. arl Pflugschaar)* in docent Polheim, germanist in eden izmed urednikov, je s tem dokazal svoje veliko neznanje, ki ga tudi sicer precej krasi. O n. *Arl*, ki je najbrže le germanska beseda, je pisal v IF. tudi Meringer česar Polheim tudi ne ve. Nihče ne dvomi o slovanskosti besede *radlo*;

Mikkoľä, Usl. Gr. 95 jo izvaja pravilno iz praslovanskega * *árdlo*; v indoevropskem prajeziku se je beseda glasila * *orə-dhlo-m* (popolnoma enaka tvorba, le z drugim sufiksom, je grški *ῥαζζων* iz * *orə-tro-m*); za prastarost govori slovanski naglas (hrv. *rālo*, č. *rádlo*, rus. *rálo*), ki kaže na izpad ə-ja, kar se je zgodilo že v dobi pred praslovansko.

Na smeh pa že gre človeku, ko vidi, s kako budalostjo gredo reševati graški Velenemci svojo „milo domovino“; koliko neznanje odseva iz stavka: „peč (vom germanischen bek = Backofen)“ str. 34. Pri tej priliki naj povem, kako so redaktorji lovili svoje gradivo. Eden izmed njih, Viktor v. Geramb, je prišel v slovanski seminar ter na dolgo in široko pravil prof. Nachtigallu in meni o svojih študijah o peči (Rauchofen) in celo pravil, da je prišel na sled dejstvu, da so povsod bivali nekdanj Slovenci, kjer najdemo na današnjem nemškem ozemlju določen tip peči. Prišel pa je vprašati, je li znana etimologija besede *peč*. Zvedel je, da je beseda pristna slovanska, da pa si etimologi niso na jasnem, kaj je bil prvotni pomen korena, iz katerega je izpeljana. To je bilo Gerambu dovolj; če si etimologi niso na jasnem, si je seveda on: *peč* je iz *bek!* Jasno je, da si redaktorji niso upali priti z odprtim vizirjem k slavistom in da so vse prikriivali. Ravno tako pa je vsaj neuljudno in nesalonsko, da je akademski senat izdal to spomenico, polno neresnic in laži, ki bi mu jih vsak slavist razkril, ne da bi zaslišal strokovnjake, kar je deloma vtemeljeno v bojznosti, da se jim namah zruši lažna stavba, deloma pa je to zopet sovražen pogled na slaviste Slovence. In če že niso hoteli podatkov slavista, naj bi se obrnili na drugo, resno in objektivno sodečo moč, indogermanista prof. Meringerja. Tako si je senat s to plitvo, neresnično spomenico skuhal slabo kašo; zanj je to velika blamaža, s stališča znanosti pa grd škandal, ki ponižuje ugled univerze. — Pa vrnimo se k besedi *peč!* K njeni etimologiji gl. Berneker, IF. IX. 364 in Uhlenbeck, IF. XIII. 214, kar pa ni bilo sprejeto. Walde, Lat. etym. Wrtb. s. v. focus meni, da je *peč* iz istega korena kakor *pečem*, *pečī*, kar pa ni verjetno; na drugem mestu, s. v. specus pa pravi, da spada *specus* „kaum nach Meillet, Ét. 166 f. zu ab. *pešt* „Höhle“ (das von *pešt* „Ofen“ zu scheiden sei) *peštera* ds.; denn da Höhlen mit Vorliebe als Kochstätten dienen, werden beide *pešt* identisch sein“. Ta razlaga je le priča Waldejevega neznanja realij in pomenoslovja, stare šole etimologov, kar najdemo pri njem zelo pogosto. Vendar menim, da sta *peč* „Felsen“ in *peč* „Ofen“ ista beseda, da pa je *peč* „Felsen“ prvotnejša in ne narobe, kakor misli Walde. Opozorim tu le na dejstvo, da so primitivni narodi stavili prve „peči“ v kopalnicah (Badstube) in sicer tako, da so okrog ognja postavili večje kamene, ki so se močno razgrelji; te so potem polivali z vodo, kar jim je dalo parno kopeljo. To je bila prva peč: s stališča naroda *razgrete peči* = *kamenje* in tako je mogla beseda *peč* „Felsen“ priti do današnjega pomena (*peč* = Ofen).

S temi primeri sem hotel le pokazati, kako vrednost zasluži graška spomenica, ki je v sramoto akademskemu senatu. Da ne more biti boljša, je jasno; kdor prikroja dejstva politični tendenci, mora resnico zatajevati in lagati. Akademski senat pa bi moral biti toliko vzvišen, da bi si ne smel nadeti lažnjivega plašča.

Dr. Fr. Ramovš, priv. doc. graške univerze.

Milica Jankovič. Pre sreče. Zagreb. (1918). Izdanje „Književnog Juga“ 162 str. Cena za predpl. „Knj. J.“ K 5, knjižarska cena K 6.

Stvari, ki jih napiše ženska roka, berem vedno z nekakim strahom, da bom bral in bral, a slednjič, prav na zadnji strani knjige spoznal, da je stvar „mlatva prazne slame“. Ne vem, kaj je temu vzrok. — Morda tiste germanizirane in germanske šole, ki so zakrivile poleg mnogih drugih nerodnosti tudi to zlo, da mi je šegava usoda potisnila v roke par knjig, ki so jih napisale nemške pisateljice. Čeprav vem, da so na svetu tudi dobre stvari, pisane od ženskih rok, se vendar vselej bojim. — Tu je izpregovorila Srbkinja — in sicer tako, da smemo biti prav zadovoljni z njo!

Pre sreče — preprosta zgodba, ki jo srečujemo stotisočkrat in se ne menimo zanjo, ker nam je prevsakdanja. Da pa je znala Milica Jankovič oblikovati to preprostost kot umetniško izpoved dekliške duše, priča o zadostni sili njenega ustvarjanja.

Fabula je preprosta. Malomeščansko dekletce, ki se začne prebujati, doživi „ljubav bez poljubca i jedan poljubac bez ljubavi“. To je pravzaprav vse, kar je doživela „pre sreče“. Samotna mladost, ki poteka v sanjah in v željah, v dvomih in v razočaranjih, dokler polagoma ne dozori za — srečo. Takrat je junakinja sedemindvajsetletna in se poroči. V zakonu vstanejo še dvomi — toda naposled prinese srečo — spoznanje. „Da, sreča — to su samo trenutki ali oni osvetle sve pomrčine u životu —“. In slednjič: „Oni su mi osvetlili put, pokazali, da je život dužnost i da je moja najveća i najlepša dužnost: da volim“.

Tako izzveni vsa knjiga v visoko etično izpoved mlade žene.

Zanimiv je preprosti aparat, ki z njim deluje pisateljica tako dosledno, da niti enkrat ne zataji ženske v sebi. Mlada deklica se predrami ob čitanju „Kreutzerjeve sonate“ Tolstega in zapiše v dnevnik — ki je ob enem tudi vnjava oblika romana —: „Da li sam ja pametna? Nisam mnogo. Ali sam mnogo pametnija nego pre kad sam bila uverena da sam pametna“. Iz tega preprostega spoznanja izvira ves konflikt in pravzaprav tudi pozneje dosežena — sreča!

Apatičnost in mrkost starega človeka opisuje pisateljica takole: „Tata je ostareo. I postaje tužan. On oseća da se približuje ono što človeka čeka na kraju, ali čega se čovek ne boji dogod mu se čini da je to daleko“.

Na sličan način so karakterizirane vse osebe, ki nastopajo v romanu. Nikjer ni posebnega razglabljanja, nikjer trdovratnega prodiranja v človeško dušo, temveč povsod sama gola konstatacija, ki ji človek brez pomiselnika verjame — menda baš radi njene iskrene preprostosti.

Mestoma človeka malo moti dijalog. Zdi se mi, da je nekoliko preveč stila v njem; kajti v najbolj usodnih momentih govore v njem junaki res kakor v — romanu! To je tudi vzrok, da obledi marsikak lep prizor.

Končno je menda uprav oblika dnevnika zakrivila še en pregrešek. Dobrih deset let življenja preživimo na 162ih straneh! Pri tem seveda vsled zunanje oblike sledi logično nekako filmsko razvrščanje dogodkov in ni mogoče drugače nego da beremo stavke: „Pola godine nisam ništa pisala“. (str. 126) „Dve godine nisam ništa zabeležila“ (str. 128) i. t. d. Sicer dobimo za to

tudi opravičilo: „Zar je bilo što od vrednosti? Mi živimo u miru i u izobilju.“ (str. 128). Mislim pa, da je tako skakanje v času celotnemu romanu vendar malo v nadlego.

Da je v romanu vse idealizirano, se ne bomo čudili, če pomislimo, da je dejanje razdeljeno v tri dele: Budjenje, Borba in Cilj — ščemer je avtorica diskretno nakazala, da poklanja svoje delo predvsem — mladim dekletom in družinam. Kot tako ima delo svojo visoko umetniško in etiško vrednost in ga moramo v naši književnosti pozdraviti z odkritim veseljem. — Na naslovnii list je Tomislav Krizman narisal à la Busch nekakega Maksa, (ali pa je mogoče Moric?), ki se mu baš hoče kihiniti. *Ivan Albreht.*

Glasovne opombe. Imeli smo bojevnika za lepoto našega narečja. Stritar je — hvala Starodnevnu! — pobil pozoja, ki je požiral vokalne končnike. Zmaj — opuščaj je živel, apostrof je izginil ko travnov sneg. Kedo ne ve, da so pregoste konsonantne skupine blagoglasju kvarne! Samo izrecite *Haftpflicht* in koj izgubite navdušenje do trde švabščine ter istotake albionščine. Osobito pa se mora pesnik ogibati gruč, razen kjer namerava izvati poseben učinek uprav na tej poti. Ker je ravno Golar na dnevnem redu, si oglejmo ritmične neuglajenosti v obeh njegovih zbirkah.

„Pisano polje“ str. 30: Daj mi *lesk* svojih oči (glajše: Lesk mi daj svojih oči). Str. 31: Planem *k dragi* iznenada (ugodnejše: K dragi planem iznenada). Tako se iznebimo še hiata i-i. Zev sicer ni tako zopern, vendar je Škrabec dokazal, da se ga slovenski jezik rad ogiblje; tudi v Golarjevih stihih se često nahaja očitna siniceza. Str. 32: kot ptička (menj trdo: ko ptička ali ko tička). Str. 61 *lesk spreminja* mi kot opal (spreminja lesk mi . . .). Str. 102 drobne hoje *kot v pšenici* prepelica. Tu imamo kepo *tupš*, ki se razvali, če pišemo primerjalno členico v splošno znani obliki *ko*; šele v tem slučaju je možno izgovoriti dvoustnični predlog *v* in kepa je ravno za polovico drobnejša!

„Rožni grm“ str. 13 *cest blestečih* — ni baš najhujša nezgrapnost, a neizrekljiva gruda je to-le: do zlatih *zvezd strmi* visok (strmi do zlatih *zvezd visok*). Str. 21 ves zamišljen *sem v tvoj mladi kras* — predloga *v* ne smem čitati niti po šolarsko *v* niti po hrvaško *u*, ker bi razdril ritem. Slično str. 23 *cvetoča mladost v mladem maju*. — O Janica, v *prostost z menoj!* (V *prostost, o Janica, z menoj!*). Le za oči je pisana sledeča greba (str. 57): sto *zvezd zlatih* ti zasi je (sto ti zlatih *zvezd zasi je*, sto te zlatih *zvezd obsi je*).

Katon iz utice.

Književne posebnosti. „Madani Glaoui“ od pisateljv Jérôme & Tharaud je roman o nedavno umrlem paši v južnem Maroku. Pri neki paradi ga je spremila kavalkada 30 mladeničev zalih ko dan in sijajno napravljenih: sami njegovi potomci, enake starosti! Ta fevdalni družinski poglavar je imel nič menj ko stotino sinov. Kako daleč si bil za njim, kralj naš Samo!

Našim mladim Francozom se priporoča veseli, satirični, zelo zanimivi roman brez ljubezni: Jean Farmer „César Napoléon Gaillard à la conquête de l'Amérique“. Dogodivščine francoskega potnika, ki je odjadral za srečo, kažejo nadkriljevanje ameriškega življenja, ogromnost hotelov, obrti in trgovine v ironičnem nasprotju s francosko rutino. *A. D.*

Latinski obzornik. Pri nas je javnost močno navdušena zato, da se omeji, deloma odpravi pouk starih klasičnih jezikov. Pri romanskih narodih so žrtve časa in truda pri učenju sorodne rimščine manjše, zato ne more biti nevolja na ta mrtvi jezik onolika. Sedaj bo celo A. Lambert izdajal v Parizu revijo v latinščini, „Janus“. Priobčeval bo vezane in nevezane odlomke iz klasične dobe kakor tudi zanimive izvlečke iz srednjeveškega latinskega slovstva. „Janus“ bo prinašal nadalje stihe, poročila o umetnosti ter o modi. Urednik meni, da bi bil odobral to podjetje pokojni Baudelaire, ki je spesnil znane latinske verze „Franciscae meae laudes“, romanopisec Huysmans, ki je tako gladko govoril mistično latinščino, ravno tako vsestranski Remy de Gourmont. Pri listu bodo sodelovali mladini: Milosch, de Miomandre, d' Halmar, Lievre in drugi. To bo nekaj za vse tiste, ki so se preobjedli modernizma.

D.

== NOVE KNJIGE. ==

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico () označene knjige so natisnjene v cirilici):*

Andrić, Ivo. Ex Ponto. Zagreb (1918). Izdanje „Književnog Juga“. 108 str. 4 K (za naročnike „Knjiž. Juga“ 3 K).

Ferrero, Guglielmo. Mlada Evropa. Studije i putovanja po sjevernim zemljama. Sa talijanskoga preveo i predgovor napisao Arsen Wenzelides. Zagreb. Nakladni zavod „Jug“. 2 zvezka. I. (1918). 180 str. 5 K. — II. (1919). 160 str. 6 K. („Vidici i putovi“ sv. 1, 2).

* **Strindberg, Avgust.** Ispovesti jednog ludaka. Preveo Djordje Pejanović. Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. 1918. 299 str. 7 K. (Odabrana biblioteka 11).

Emerson, R. W. Napoleon ili čovjek od djela. Essay. S predgovorom A. G. Matoša. Zagreb, 1918. 28 str. 0·5 K. (Narodna knjiž. sv. 6).

Vojnović, Ivo. Dubrovačka trilogija. Predgovor napisao Mato Lisičar. Zagreb 1918. 212 str. 2·5 K. Z avtorjevo sliko. (Narodna knjiž. sv. 1—5).

Županić, Niko N. Les premiers habitants des pays yougoslaves. Ethnologie paléolithique et néolithique de l' Illyricum. Paris, Félix Alcan, 1919. 30 str. 3 fr. (Extrait de la Revue anthropologique, janvier-février 1919).

* **Heine, Heinrich.** Lirski intermeco. Preveo Aleksa Šantić. Predgovor od Marka Cara. Beograd—Sarajevo, J. Dj. Djurdjević, 1919. 48 str. 0·8 K (Mala biblioteka, 199).

* **Bosanac.** Srpski narodni kalendar za prostu 1919. godinu. Uredio Djordje Pejanović. Sarajevo, J. Dj. Djurdjević 1919. 140 str.

* **Bojić Milutin.** Kraljeva jesen. Dramat u jednom činu. Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. 1918. 71 str. 1·6 K (Mala biblioteka, 200—1).

* **Key, Ellen.** O vaspitanju deteta kod kuće. Preveo Uroš Krulj. Beograd—Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. 1919. 106 str. 1·6 K (Mala biblioteka 197—8).

* **Nušić, Branislav.** Knez Ivo od Semberije. Beograd—Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. 1919. 45 str. 0·8 K (Mala biblioteka 14).

* **Semjan, Mišo.** Pitanje austrijske valute. Beograd—Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. (1919) 36 str. 2·5 K.

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica šte. 6.

Nove publikacije:

Dostojevskega Besi, roman v štirih delih, nad 800 str. obsežen, v dovršenem prevodu Vladimira Levstika in z epilomom dr. Ivana Prijatelja, našega najboljšega poznavatelja ruske književnosti. Roman je izšel v dveh knjigah v novo osnovani seriji „Prevodne knjižnice“. Cena 30 K, po pošti 90 vin. več.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. I. Prijatelj. I. zvezek, z urednikovim literarnim uvodom in komentarjem, obsega 528 strani. Vsebina prinaša mnogo novega iz mladostnih let Jurčičevega pisateljevanja. Cena broš. 12 K, s poštnino 70 v več.

Cvetko Golar: Rožni grm. Pesnik „Pisanega polja“ stopa s to novo zbirko nežnih, umetniško dovršenih pesmi v vrsto naših najboljših lirikov. Cena broš. knjigi 5 K, po pošti 50 v več.

Dr. Bogdan Drč: Dojenček, njega negovanje in prehrana. Praktično navodilo za vsako mater, ki hoče vzrediti zdrave in krepke otroke. Cena 3 K, s poštnino 30 v več.

Stritarjeva antologija z obširnimi estetsko-literarnimi uvodi urednika dr. Ivana Prijatelja, in z izborom najboljših Stritarjevih pesnitev, deloma naši javnosti dozdej še neznanih. —

V zalogi je še: Milčinski, Tolovaj Mataj. Vez. K 5-20, s poštnino 50 vinarjev več. — **Dr. Alojzij Zalokar, Ljudsko zdravje**. Cena K 3-50, s poštnino 30 vin. več. —

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7

sprejema naročila na vse tu- in inozemske časopise,
revije ter vse knjige.

OMLADINA.

Nove publikacije:

VLADIMIR LEVSTIK: **Zapiski Tine Gramontove.**

Cena broš. K 4.50 Vez. K 5.50.

V. Levstik zastopa drzno tezo: „greh“ je predpogoj najvišje kreposti, brez odrešenja telesa ni odrešenja duše. Knjiga je polna psiholoških fines; odlikuje se formalno po blestečem slogu, vsebinsko po sočnem, nadvse simpatičnem optimizmu, ki izzveni v visoko pesem o poslanstvu slovenske matere in poletu genija slovenske rase. — Za nedoraslo mladino se „Tina Gramontova“ ne priporoča; bral pa naj bi jo vsak, kdor išče v razmerju spolov višjega zmisla, in vsaka Slovenka, ki ljubi . . .

DR. JOŽA GLONAR: **Naš jezik.** Vez. K 2.50.

Nadalje priporočamo:

DR. R. NACHTIGALL: **Južno slovansko italijansko sporno vprašanje.** Cena brošuri . . K 1.—.

Spominu Ivana Cankarja (1876—1918). Ob smrti našega največjega prozaista izdali njegovi prijatelji.

Delo je v prid Cankarjevemu spomeniku.

Cena K 2.—.

MILKO BREZIGAR: **Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva.** Cena K 5.50.

ALBRECHT: **Mysteria dolorosa.** Zbirka pesmi. Vez. K 3.50.

PUGELJ: **Zakonci.** 10 novel. Broš. K 3.— . vez. K 3.50.

FLAUBERT: **Tri povesti.** Broš. K 2.30 . . vez. K 3.—.

ŽUPANČIČ: **Sto ugank.** Knjiga za mladino. . Vez. K —90.

LE BON: **Psihologični zakoni razvoja narodov.**
Broš. K 2.50.

DR. PRIJATELJ: **Aškerčeva čitanka.** Broš. K 3.—;
na finem papirju K 5.—.

CHESTERTON: **Četrtek.** Fantastičen roman. Broš.
K 3.— vez. K 3.50.

Knjige se dobe po knjigarnah (cene 10% višje) ali naravnost od „OMLADINE“, Ljubljana, poštni predal 87.